

**Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського**

ДОРОФЄЄВА ТЕТЯНА ІВАНІВНА

УДК 796.062(083.4)(477):352.07(043.5)

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ
СФЕРОЮ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
В УМОВАХ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Реферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з фізичного виховання та спорту

Львів – 2025

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У підсумку послідовного впровадження політики децентралізації влади в Україні на 2020 рік утворено 1469 територіальних громад (розпорядження КМУ від 12.06.2020 №№ 707-р – 730-р). Тож первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень стала територіальна громада з населенням села, селища й міста (Закон України «Про місцеве самоврядування»). Сільська територія – це багатофункціональне соціально-просторове утворення, що функціонує як єдність людського, природного й економічного потенціалів із притаманними йому характеристиками: природний простір переважає над забудовами, традиційний сільський уклад життя й перероблення ресурсів на товар чи послугу для задоволення власних потреб і розвитку території (І. Термоса, 2017).

Загалом понад 56 % населення усіх країн – членів Європейського Союзу (ЄС) нині проживає на сільській території, яка охоплює 91 % всієї території ЄС. Тож розвиток сільських територій був і лишається пріоритетом економічної політики цього поважного об'єднання (О. Дудзяк, 2010), де населення громад становить 31,1 % і вступити до якого прагне Україна (Л. Шепотько, Л. Прокопа, С. Гудзинський, 2000). Хоча немає офіційного визначення площі сільських територій в Україні, орієнтовні оцінки їх обсягу, за даними різних джерел, становлять майже 80 % усього простору ЄС (В. Дієсперов, 2014).

Серед наукових проблем, пов'язаних з організацією діяльності утворених сільських територіальних громад, чільне місце посідають питання поліпшення системи управління фізичною культурою і спортом (М. Шаповал, 2003; В. Федоренко, 2015).

Тема розвитку фізичної культури і спорту (ФКіС) на місцевому рівні, зокрема на сільських територіях України, уже привертала увагу дослідників. Фахівці (М. Кость (2000), М. Лозовик (2016), С. Нікітенко (2017)) вивчали історичні витоки й організаційні основи спортивного руху серед сільського населення.

Автори (О. Гладир, А. Мицик, 2015; Н. Куліш, 2016; І. Куроченко, 2016; 2019; О. Пшеничников, В. Опікун, 2018) зверталися до теми фізичної культури і спорту в громадах в умовах децентралізації влади.

Науковці (А. Троцько, 1996; В. Пасічник, 2009; W. Andreff, 2011; І. Попова, 2018; А. Палюх, 2020; В. Зуєв) вивчали особливості розвитку фізичної культури і спорту на місцевому рівні в Європі, наприклад розвиток спорту у гмінах Республіки Польщі (Ignasiak-Szulc, 2020; I. Müller-Frączek, 2020; M. Osińska, 2020; M. Szczepaniak, 2020).

Дослідники (О. Кузьменко, 2011; О. Моргунов, 2012, 2019; В. Лукашук, 2014; М. Журба, 2017; С. Чубатенко, 2018; Л. Романенко, 2019; О. Чикаренко, 2019; І. Ткачук, Л. Ібрагімова, І. Чикаренко, Т. Маматова, О. Чикаренко, 2019) вивчали особливості адміністративно-спортивного права, програми розвитку фізкультури та спорту, економічні й регіональні аспекти публічного адміністрування, зокрема сфери фізичної культури та спорту.

Автори (В. Кононович, 2012; Т. Імас, 2013; Т. Діброва, 2015; І. Рибчич,

2015; В. Федоренко, 2015; Є. Приступа, О. Жданова, Л. Чеховська, 2017; О. Колумбет, 2019; О. Саранчук, І. Талан, Л. Чеховська, 2020) зосередилися на проблемах надавання населенню фізкультурно-спортивних послуг.

Науковці (Ю. Суббота, 2007; І. Гладкова, 2013; Ю. Костюк, 2013; Я. Галан, 2014; В. Лозова, 2014; П. Євстратов, 2017; Ю. Рубан, 2018; Н. Пангелова, П. Пасічник, 2018; В. Динник, Т. Начетова, Н. Удовикова, 2020; Г. Сенаторова, Л. Тельнова, І. Дриль, М. Гладков, І. Гладкова, 2013) аналізували й порівнювали особливості фізичного розвитку та функціонального стану дітей і молоді із сільської місцевості й міст.

Дослідниця (С. Криштанович, 2017) вивчала педагогічні стандарти формування професійної компетентності менеджерів спорту. Фахівці (А. Карась, 1993; Л. Пуховська, 2014; Н. Орленко, В. Панченко, В. Коротя, 2017; Z. Vass, Z. Vagonyai, T. Csanyi, 2018; Н. В. Москаленко, А. Яковенко, Т. Сидорчук, О. Марченко, 2019; Л. Чеховська, 2020) зосереджувалися на темі ролі стандартів і рамкового підходу до фізичного виховання. Крім того, науковець П. Навка (2011; 2014) досліджував потребу інновацій у спорті. Увагу автора привернули загальні підходи до вдосконалення управління із застосуванням міжнародних стандартів серії ISO 9000, адже в розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів на 2021–2022 роки щодо реалізації першого етапу Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» окремим завданням визначено розроблення державних стандартів у сфері фізичної культури й спорту.

Доцільність дослідження теоретико-методологічних засад стандартизації системи управління сферою фізичною культурою і спорту в сільських громадах визначає потреба подолання таких **наявних суперечностей**:

- між пришвидшенням процесів децентралізації влади й потребою одночасного поліпшення якості різноманітних послуг, які надають на місцевому рівні, та суттєвим відставанням сільських територіальних громад у питаннях поліпшення якості фізкультурно-спортивних послуг для їх населення;

- між дедалі активнішим упровадженням міжнародних стандартів серії ISO 9000 під час удосконалення практики надавання населенню сільських громад широкого спектру послуг і потребою наукового обґрунтування, розроблення й використання стандартів для сфери фізичної культури і спорту як способу вдосконалення управління фізкультурно-спортивними послугами в сільських об'єднаних територіальних громадах;

- між потребою обґрунтування особливостей змісту та процедури розроблення стандартів управління сферою фізкультури і спорту та відсутністю придатного для цього наукового доробку;

- між потребою визначення стандартів управління сферою фізичної культури і спорту в сільських громадах та відсутністю обґрунтованого переліку стандартів, які мають бути введені до неї;

- між потребою використання стандартів у сфері управління фізичною культурою і спортом у сільських територіальних громадах та відсутністю визначених умов їх успішного поширення у сфері фізичної культури й спорту;

- між потребою мобілізації наявних і різноманітних ресурсів розвитку

фізичної культури і спорту на регіональному рівні, зокрема сільських територіальних громад, та нерозробленістю дієвих механізмів їх залучення;

- між потребою привертання уваги керівних органів та активу регіонів і громад до теми вдосконалення фізкультурно-спортивних послуг та невідпрацьованістю дієвих механізмів створення потрібних для цього умов;

- між потребою якісної організаційно-управлінської діяльності фахівців фізичної культури і спорту громад на основі встановлених стандартів і недосконалістю розуміння про розв'язання цього питання в практичній площині.

- між потребою вдосконалення якості надання фізкультурно-спортивних послуг населенню сільських громад і недостатньою обґрунтованістю сучасних підходів до розв'язання цієї проблеми.

Розв'язання цих суперечностей сприятиме здобуттю нових знань на відповідних рівнях:

- методологічному, що містить виявлення й аналіз педагогічних, соціальних і управлінських принципів, концепцій, положень, теорій, парадигм і механізмів розвитку спорту на місцевому рівні в умовах громад;

- теоретичному, що передбачає наукове обґрунтування уведення до сфери фізичної культури й спорту вже відомих термінів і знань відповідно до обраної теми дослідження, а саме стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад;

- технологічному, що передбачає розроблення групи стандартів управління сферою фізичної культури і спорту в регіонах і територіальних громадах, а також створення на цій основі механізму їх ефективної взаємодії та взаємодоповнення за схемою регіон – територіальна громада.

Поліпшення наявних практик організаційної діяльності, форм і способів роботи фахівців фізичної культури і спорту не дасть змоги суттєво підвищити показники стану цієї сфери і якості фізкультурно-спортивних послуг. Визначена гіпотеза дослідження полягала в припущенні, що застосування науково обґрунтованої концепції стандартизації управління сферою фізичної культури й спорту сприятиме удосконаленню системи управління у сфері фізичної культури і спорту сільських територіальних громад, підвищенню якості фізкультурно-спортивних послуг, залученню населення до занять спортом.

Імовірно, позитивний ефект упровадження групи стандартів можливий у разі забезпечення високого рівня погодженої організаційно-управлінської роботи в усіх ланках системи спорту в регіоні, на що раніше не звертали достатньої уваги. Водночас розроблення окремих стандартів – це малодієвий захід, а особливо коли суб'єкти управління фізичною культурою і спортом в областях і громадах не мають або не дотримуються стандартів.

Дослідження присвячено розв'язанню важливої науково-прикладної проблеми обґрунтування сучасних підходів до надання якісних фізкультурно-спортивних послуг в умовах сільських територіальних громад завдяки адаптації міжнародних стандартів до сфери фізичної культури і спорту. Способом розв'язання проблеми визначено наукове обґрунтування концепції стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в сільських громадах, розроблення теоретико-методологічних засад стандартизації

управління сферою фізичної культури і спорту в сільських громадах, розроблення групи регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських громад, наукове обґрунтування алгоритму розвитку фізичної культури і спорту в сільських громадах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми «Історичні і методологічні основи управлінських підходів до системи підготовки спортсменів» на 2016–2020 рр. плану науково-дослідних робіт Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (номер державної реєстрації 0116U003013), та до цієї самої теми на 2021–2025 рр. плану НДР Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (номер державної реєстрації 0121U108330).

Роль автора у виконанні вказаної теми НДР полягала в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад; розробленні та обґрунтуванні концепції стандартизації управління й розробленні алгоритму розвитку фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад; у розробленні групи регіональних стандартів управління; обґрунтуванні окремих освітніх компонентів, фахових компетентностей й програмних результатів навчання освітньо-професійної програми «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» зі спеціалізації «Інструктор-методист з організації фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» та науковому підтвердженні потреби впровадження в практику роботи закладів вищої освіти.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретико-методологічні засади стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад для оптимізації її розвитку та підвищення якості надання фізкультурно-спортивних послуг.

Завдання дослідження:

1. Вивчити європейський досвід управління сферою фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах.
2. Дослідити стан фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах України та визначити напрями їх розвитку.
3. Охарактеризувати нормативно-правове забезпечення якості надання фізкультурно-спортивних послуг, можливості впровадження міжнародних стандартів ISO серії 9000.
4. Обґрунтувати освітні компоненти, фахові компетентності й програмні результати навчання, потрібні для провадження професійної діяльності фахівця сфери фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах.
5. Обґрунтувати й розробити регіональні стандарти управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.
6. Розробити концепцію стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад і перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження: управління сферою фізичної культури і спорту в

умовах сільських територіальних громад.

Предмет дослідження: стандартизація управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.

Методологія наукової роботи. В основі методології досліджень був діалектичний метод, а саме такий метод вивчення дійсності, установлення закономірностей і тенденцій розвитку об'єкта, який визначає зміну дійсності за основними законами діалектики. Це також науковий метод пізнання як сукупність основних способів отримання нових знань і методів розв'язання визначених задач. Це й системний підхід, що передбачає вивчення об'єкта як цілісної множини елементів у сукупності відносин і взаємозв'язків між ними.

Методологія проведених досліджень ґрунтувалася на визначенні наукової проблеми, об'єкта і предмета досліджень, емпіричних і теоретичних завдань, обраних напрямів і методів дослідження. Провідними методологічними положеннями, що дають змогу розв'язати визначену наукову проблему на рівні сучасних вимог теорії і методики фізичного виховання, були такі:

- наукове розроблення теоретичних і методичних основ фізичного виховання на основі теоретичного й експериментального обґрунтування підходів до вдосконалення процесу фізичного виховання населення. Зокрема, вивчення досвіду країн Європи щодо поліпшення процесу управління фізичним вихованням населення, українського досвіду організації та здійснення процесу фізичного виховання різних груп населення;

- визначення магістрального напрямку дослідження, коли окреслені часткові завдання сприяють розвитку наукового знання відносно спільної методологічної ідеї. Загальний напрям виконаних досліджень визначений обґрунтуванням тих основних положень, які становлять основу знань про поліпшення управління процесом надавання й підвищення якості фізкультурно-спортивних послуг населенню сільських об'єднаних територіальних громад різного віку в сучасних умовах в Україні;

- відповідність визначеної проблематики головних аспектів процесу наукового пізнання (визначення продуктивного підходу, мети, завдань і методів), їх взаємному зв'язку й підпорядкованості головній ідеї дослідження.

Методологічне й теоретичне підґрунтя розв'язання вказаних вище суперечностей міститься в наявних наукових працях, зокрема з методології наукового дослідження (О. Зеленюк, О. Колесников, О. Романовський); соціального й стратегічного управління (І. Ансофф, Т. Маматова, Л. Прудіус, Ю. Шаров); відновлення й розвитку сільських територій (О. Дуздяк, С. Урба); педагогіки (Г. Беленька, В. Кремень, О. Коваленко, М. Левківський, О. Вознюк, О. Микитюк); фундаментальних основ фізичної культури і спорту (В. Андросюк, О. Борисова, Ю. Бріскін, В. Костюкевич, Т. Круцевич, М. Солопчук, Г. Басарабчук, Д. Солопчук, А. Заїкін, Є. Приступа, В. Сутула, Ю. Тимошенко); управління й права у сфері фізичної культури і спорту (В. Базенко, С. Балабан, Г. Бордюгова, Н. Власова, І. Гасюк, Г. Гольдштейн, М. Журба, Ю. Мічуда, В. Приходько, Л. Романенко); теоретико-методологічних засад спорту для всіх (М. Дутчак, О. Моргунов); підготовки фахівців фізичної культури і спорту (О. Ажиппо, М. Данилевич, Л. Чеховська).

Для розв'язання визначених завдань дисертаційної роботи використано комплекс **методів дослідження**. Огляд літературних джерел виконано для узагальнення досліджень у відповідній сфері й виявлення останніх сучасних тенденцій. Застосовані методи теоретичного дослідження (аналіз і синтез, індукція, порівняння, метод аналогій, абстрагування) дали змогу розкрити стан, передумови, європейський досвід й сучасні тенденції розвитку фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, визначити напрями його розвитку. Це дало змогу окреслити перспективи використання положень міжнародних стандартів у вдосконаленні управління сферою фізичної культури і спорту на місцевому рівні. Методи теоретичного дослідження застосовували для обґрунтування й побудови концепції стандартизації управління сферою фізичної культури та спорту в умовах сільських територіальних громад та формулювання теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.

Методи емпіричного дослідження. Опитування мешканців сільських територіальних громад проведено для визначення ставлення до фізичної культури й спорту, бажаної кількості уроків фізичної культури на тиждень, мотивів і перешкод регулярним заняттям фізичною культурою та спортом, пріоритетів у заняттях різними видами занять; опитування експертів – для з'ясування впливу на сферу фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах. SWOT-аналіз провели для встановлення напрямів успішного розвитку сфери фізичної культури і спорту в об'єднаних територіальних громадах і розроблення способів удосконалення управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад. Організаційно-педагогічне проєктування використане для створення регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту. Експертне оцінювання дало змогу перевірити значущість, зміст і якість групи створених регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту. Методи математичної статистики (показники описової статистики: середнє арифметичне, мода, коефіцієнт конкордації Кендалла, коефіцієнт рангової кореляції Спірмена) були застосовано для обробки отриманих результатів під час різних етапів виконання дисертаційного дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів.

Уперше обґрунтовано концепцію стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, яка містить мету, основні етапи вдосконалення системи управління й напрямів реалізації стандартів у сфері фізичної культури та спорту (стандартизація управління сферою фізичної культури і спорту і стандартизація фахової підготовки надавачів фізкультурно-спортивних послуг), урахуває об'єктивні передумови сучасності й особливості процесу управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, а також сприятливі можливості й загрози внутрішнього та зовнішнього середовища, містить механізми й засоби досягнення результатів (уведення чітких стандартів управління, розроблення алгоритму розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад), забезпечує прогнозовані ефекти й

бажані результати, єдиний підхід до управління та підвищує його результативність.

Уперше визначено чинники розвитку сфери фізичної культури і спорту сільських територіальних громад: високий фізичний потенціал дітей і молоді для занять спортом; менший вибір зовнішніх відволікальних чинників і перспектива використання молоддю спортивних успіхів для навчання в закладах вищої освіти (ЗВО), спортивно-професійній кар'єрі тощо; надання фізкультурно-спортивних послуг у сільських територіальних громадах, які не мають на меті заробляти кошти. Можливості розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад полягають у розробленні і виконанні якісних програм розвитку сфери фізичної культури та спорту, створенні ДЮСШ (і їх відділень) у сільських територіальних громадах, здійсненні заходів регіональної влади на підтримку розвитку сфери фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах (обласних конкурсів, методичної допомоги тощо), упровадженні сучасних технологій управління розвитком фізичної культури і спорту.

Уперше з'ясовано обмеження, потенційні перешкоди швидкому зростанню чи розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, невідповідність якості послуг із фізичної культури і спорту та потреб сільського населення, зокрема осіб з обмеженими фізичними можливостями; брак організаційних структур у сільських територіальних громадах (ДЮСШ, їх відділень і спортивних клубів), необхідних для розвитку дитячого спорту; низький рівень пропаганди спорту й освіченості населення щодо потреби докладати власні зусилля для підтримання здоров'я, а також відповідального ставлення батьків до виховання дітей. Потенційно загрожують розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад недостатні фінансові, матеріальні й кадрові передумови впровадження системи управління якістю послуг із фізичної культури і спорту, наявність інших, більш конкурентних послуг в об'єднаних територіальних громадах, а також небажання упроваджувати систему управління якістю послуг у сфері фізичної культури і спорту.

Уперше обґрунтовано освітні компоненти, фахові компетентності й програмні результати навчання для освітньо-професійної програми «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціалізації «Інструктор-методист з організації фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка».

Удосконалено дані (І. Булах, О. Шиманська, 2019; Н. Власова, 2019; А. Вітюк, 2020; Б. Заплотинський, 2020; А. Чопенко, 2020; М. Szczepaniak, 2020; А. Сергеев, 2021; О. Чокля, 2021; Г. П. Грибан, 2022) про можливості застосування міжнародних стандартів у системі управління якістю надання фізкультурно-спортивних послуг населенню сільських територіальних громад.

Набули подальшого розвитку дані (Ю. Костюк, 2013; І. Шевчук, 2014; D. Maslov, L. Nurgatina, 2014; I. Mehmeti, B. Halilaj, 2018; І. Чикаренко,

Т. Маматова, О. Чикаренко, 2019; В. Приходько, 2020; О. Синьків, 2021) про мотивацію і ставлення дітей та дорослих до занять з фізичної культури і спорту, спортивні уподобання школярів.

Практична значущість роботи полягає у поліпшенні управління сферою фізичної культури і спорту в областях і сільських територіальних громадах, пришвидшенні переходу до децентралізації в управлінні спортом в умовах областей, громад і більш потужному фінансуванні його розвитку, поліпшенні масовості в заняттях, підвищенню змагальних результатів різних видів спорту завдяки впровадженню розроблених регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту: «Обласний щорічний конкурс "Найкраща спортивна громада"», «Система управління якістю фізкультурно-спортивних послуг в умовах сільських територіальних громад» та «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад»; забезпеченні основ для практичного вдосконалення сфери фізичної культури і спорту в умовах децентралізації влади й поліпшення публічного управління на місцевому рівні завдяки розробленню концепції та теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в сільських громадах та алгоритму розвитку фізичної культури і спорту в сільських громадах; підвищення рівня управлінських компетентностей фахівців спорту, які працюють у сільській місцевості за допомогою впровадження розроблених практичних рекомендацій для територіальних організацій Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства (ВФСТ) «Колос» агропромислового комплексу (АПК) України; підвищенні рівня управлінських компетентностей здобувачів освіти спеціальностей 014 «Середня освіта (фізична культура)» та 017 «Фізична культура і спорт» з організації спортивно-масової роботи в умовах регіонів й сільських територіальних громад.

Результати дисертаційної роботи впроваджено у практику трьох закладів вищої освіти (Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Харківської державної академії фізичної культури), у практику роботи обласних фізкультурно-спортивних товариств «Колос» восьми сільських територіальних громад (Дніпропетровської, Закарпатської, Тернопільської, Запорізької, Івано-Франківської, Полтавської, Сумської і Харківської областей), що підтверджено наявними актами й довідками про впровадження.

Надалі результати дисертаційного дослідження можна використати в діяльності місцевих органів управління від рівня областей до територіальних громад як суб'єктів розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.

Особистий внесок здобувача полягає в розробленні підходу до наукової та практичної проблеми, безпосередній організації та проведенні теоретичних й емпіричних досліджень; обґрунтуванні й розробленні освітніх компонентів, фахових компетентностей й програмних результатів навчання за освітньо-професійною програмою «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціалізації «Інструктор-методист з організації фізкультурно-спортивної

роботи територіальних громад» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»; у науковому обґрунтуванні й розробленні групи регіональних стандартів управління розвитком фізичної культури і спорту в умовах громад; визначенні їх змісту.

Важливим аспектом роботи є наукове обґрунтування теоретико-методологічних засад і концепції стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в сільських громадах та відповідного алгоритму її розвитку. Здобувач також організував і провів експертне дослідження якості розроблених стандартів.

Наукові результати, подані в дисертації, отримано одноосібно. В опублікованих разом із співавторами наукових працях здобувачеві належить обґрунтування й визначення наукової та практичної проблеми, розроблення плану дослідження, оброблення й інтерпретація здобутих емпіричних результатів дослідження, формулювання висновків роботи.

Кандидатську дисертацію на тему «Оцінка та корекція спеціальної підготовленості юних лижниць-гонщиць на етапах річного циклу» зі спеціальності 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт» захищено 2008 року в Харківській державній академії фізичної культури. Матеріали кандидатської роботи в тексті докторської дисертації використано не було.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати проведених досліджень оприлюднено на Міжнародній науково-практичній конференції «Технології збереження здоров'я, реабілітація і фізична терапія» (Харків – Торунь, 2020); Міжнародній науковій та теоретичній конференції «Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives» (Vilnius, 2021); I Міжнародній науково-практичній конференції «Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique» (Vinnitsya-Paris, 2021); I міжнародній науковій та теоретичній конференції «Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation» (Pisa, 2021); Міжнародній науковій конференції «New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries : research matters» (Riga, 2021); Міжнародній науково-практичній конференції «Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та кращі практики» (Київ, 2021); Міжнародній науково-практичній конференції «Наука, освіта, технології та суспільство: проблеми та перспективи» (Полтава, 2021); Міжнародній науковій конференції «Технології збереження здоров'я, реабілітація і фізична терапія» (Харків, 2021); Міжнародній науково-практичній конференції «Традиції та новації у підготовці фахівців з фізичної культури та фізичної реабілітації» (Київ, 2021); Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми і перспективи» (Харків, 2020, 2021). Також результати проведених досліджень апробовано на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Спорт та фізичне виховання у закладах вищої освіти» (Запоріжжя, 2021), Міжнародній науковій конференції «Молода спортивна наука України» (Львів, 2023).

Публікації. З теми дисертації опубліковано 39 друкованих праць, серед яких 20 містять основні наукові результати дисертації (3 публікації в закордонних

періодичних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз Scopus й Web of Science), та 17 статей у фахових наукових виданнях України, 12 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 7 додатково відображають наукові результати дисертаційного дослідження, зокрема 2 розділи монографії; посібники; 2 свідоцтва про реєстрацію авторського права на літературний твір наукового характеру.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, 7 розділів, висновків, посилань (список посилань містить 521 найменування, з яких 60 – латиницею). Роботу ілюстровано 23 таблицями, 60 рисунками й 25 додатками. Загальний обсяг дисертації становить 665 сторінок, із них 389 – основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, розкрито її зв'язок з науковими планами й темами; визначено мету, об'єкт і предмет дослідження; методологію дослідження; сформульовано завдання дослідження; обґрунтовано методи дослідження; подано положення наукової новизни й практичної значущості отриманих результатів; розкрито особистий внесок дисертанта; описано особливості впровадження результатів виконаного дослідження та вказано кількість публікацій із теми роботи.

У першому розділі **«Проблема управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад»** проаналізовано доступну українську та закордонну літературу й офіційні документи щодо розвитку фізичної культури та спорту на сільських територіях і в утворених ОТГ у світлі демографічних і соціально-економічних чинників як особливостей середовища. Досліджено проблемні аспекти й практичний досвід розвитку фізичної культури та спорту в умовах децентралізації влади на рівні сільських територіальних громад.

Подано особливості розвитку фізичної культури і спорту на місцевому рівні та в сільській місцевості в країнах Європи, зокрема в Республіці Польщі, як приклад для місцевого самоврядування в процесі реформ в Україні.

Проаналізовано особливості організації, зміст і вимоги до якості фізкультурно-спортивних послуг, що надають населенню України. Підкреслено значення громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування. Роль ВФСТ «Колос» АПК України в надаванні фізкультурно-спортивних послуг полягає в тому, що воно є складовою частиною фізкультурно-спортивного руху в Україні. Ці організації виконують оздоровчу, культурну й освітню функції. Вони не конкуренти державним, бюджетним або комунальним органам управління фізичною культурою і спортом, а стабільні співучасники діяльності вказаних органів, оскільки саме вони відповідають перед державою, органами місцевого самоврядування й центральними органами державної виконавчої влади за розвиток фізичної культури та спорту.

Доведено, що ситуація з управлінням розвитком сфери фізичної культури і спорту в окремих регіонах та сільських територіальних громадах вимагає

суттєвого системного поліпшення в ланці регіон – громада. Аналіз наукових джерел дав змогу актуалізувати значущість проблем, напрями й методи дослідження з теми дисертаційної роботи.

У другому розділі **«Методи й організація дослідження»** обґрунтовано застосування методів дисертаційного дослідження відповідно до мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження та висвітлено основні його етапи.

Використано методи теоретичного (аналіз і синтез, індукцію, порівняння, метод аналогій, абстрагування, організаційно-педагогічне проектування) й емпіричного дослідження (метод опитування, метод SWOT-аналізу, експертне оцінювання, методи математичної статистики).

Дисертаційну роботу виконано п'ятьма етапами з послідовним й одночасним розв'язанням визначених завдань дисертаційного дослідження.

На першому, аналітичному етапі (2018 р.) визначено наукову й практичну проблеми розвитку фізичної культури і спорту в умовах громад; проведено аналіз стану, передумов, європейський досвід розвитку ФКіС в умовах сільських територіальних громад.

На другому, концептуальному етапі (2019–2020 рр.) досліджено стан ФКіС у сільських територіальних громадах; визначено напрями їхнього розвитку. Для цього опитано мешканців восьми громад Дніпровської, Запорізької та Харківської областей загальною чисельністю 1089 осіб: 415 дорослих, 674 дитини – учні старших класів закладів загальної середньої освіти. Опитано експертів. Фахівці (n=21) – досвідчені спеціалісти з ФКіС обласної територіальної організації фізкультурно-спортивного товариства «Колос» – проранжували 14 чинників впливу на діяльність сфери ФКіС сільських територіальних громад. Проведено SWOT-аналіз. На підставі результатів проведених досліджень обґрунтовано теоретико-методологічні засади стандартизації управління сферою ФКіС в умовах сільських територіальних громад.

На третьому, проектуальному етапі (2020–2021 рр.) виконано наукове обґрунтування змісту регіональних стандартів, спрямованих на розв'язання наукової і практичної проблеми розвитку ФКіС в умовах сільських територіальних громад (ТГ). Розроблення стандартів відбувалося під керівництвом доктора наук з державного управління, професорка кафедри менеджменту та управління проєктами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України Т.В. Маматової, професора, члена національного технічного комітету зі стандартизації ТК 189 «Системи управління якістю».

Обґрунтовано освітні компоненти, фахові компетентності й програмні результати навчання для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціалізації «Інструктор-методист з організації фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт», укладено концепцію стандартизації управління сферою ФКіС в умовах сільських територіальних громад.

На четвертому етапі (2021–2022 рр.) на підставі отриманих наукових результатів обґрунтовано концепцію стандартизації управління сферою ФКіС в

умовах сільських територіальних громад; проведено експертну перевірку ефективності концепції стандартизації управління сферою ФКіС в умовах сільських територіальних громад.

Для цього застосовано експертне оцінювання у формі опитування висококваліфікованих фахівців. Експертами стали 38 провідних науковців України: доктори наук, професори, які працюють у закладах вищої освіти, причому, більша частина з яких – у спеціалізованих ЗВО фізкультурного профілю й на факультетах фізичного виховання міст України.

На п'ятому, узагальнюваному етапі (2022–2024 рр.) узагальнено отримані наукові й практичні результати виконаного дослідження.

У третьому розділі «Сучасний стан і напрями розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» подано результати опитування споживачів і надавачів фізкультурно-спортивних послуг.

Аналіз даних, представлених у табл. 1, дає змогу стверджувати, що найчастіше лімітують участь учнів закладів загальної середньої освіти в заняттях ФКіС у позанавчальний час обмеженість часу, яка пов'язана з навчанням у школі, та виконання значного обсягу домашніх завдань із різних предметів.

Винятками стали відповіді учнів Слобожанської і Степногірської громад, які вказали на брак належної спортивної бази й відповідних умов для занять ФКіС. Окрім того, серед чинників, які найбільше впливають на участь учнів у заняттях ФКіС у позанавчальний час у Степногірській і Малобілозерській громадах, названо відсутність ДЮСШ і спортивного клубу.

Таблиця 1

Чинники, що впливають на участь дітей у заняттях фізкультурою і спортом у позанавчальний час (n = 674)

Територіальні громади	Чинники*					
	1	2	3	4	5	6
Слобожанська	39,61 %	13,53 %	16,43 %	4,35 %	12,08 %	13,04 %
Енергодарівська	39,29 %	28,57 %	2,38 %	2,38 %	4,76 %	26,19 %
Степногірська	25,00 %	10,41 %	33,33 %	16,67 %	4,17 %	10,00 %
Дніпрорудненська	47,87 %	18,09 %	10,64 %	3,19 %	3,19 %	14,89 %
Василівська	40,00 %	22,50 %	17,50 %	0,00 %	2,50 %	17,50 %
Великобілозерська	45,24 %	21,43 %	2,38 %	4,76 %	14,29 %	7,14 %
Малобілозерська	30,91 %	18,18 %	9,09 %	16,36 %	3,64 %	20,00 %
Циркунівська	27,72 %	27,72 %	9,90 %	7,92 %	2,97 %	23,76 %

Примітки: * – стовпчики таблиці, які позначені цифрами, означають такі чинники:

1. Обмеженість часу, яка пов'язана з навчанням у школі.
2. Виконання значного обсягу домашніх завдань із різних предметів.
3. Немає відповідних умов для занять фізкультурою і спортом, насамперед нестача належної спортивної бази (стадіон, басейн, сучасні спортивний зал, спортивний майданчик тощо, які були б розташовані недалеко).
4. Немає ДЮСШ або спортивного клубу в нашому населеному пункті.

5. Не цікавлять заняття.
6. Не знаю.

Аналіз результатів опитування дорослого населення виявив, що головні чинники, які найбільше заважають поширенню занять фізичною культурою і спортом серед дітей та молоді в ОТГ, такі: «немає відповідних умов для занять фізкультурою і спортом» (44,4%), «недостатні кошти, що виділяє громада на розвиток фізичної культури й спорту» (16,1%), «немає інтересу до занять спортом» у дітей і молоді (15,3%).

Досліджено особливості уявлень дорослих респондентів щодо бажаності існування тих чи тих спортивних секцій (табл. 2) у кожній із громад.

Таблиця 2

Затребувані спортивні секції в сільських територіальних громадах

Загальний ранг	Спортивні секції	Загальна кількість (%)	Територіальна громада															
			Слобожанська		Енергодарівська		Степногірська		Дніпрорудненська		Василівська		Великобілозерська		Малобілозерська		Циркунівська	
			%	R	%	R	%	R	%	R	%	R	%	R	%	R	%	R
1	плавання	56,2	61,0	1	60,0	1	38,5	3	59,0	1	50,9	1	56,6	2,5	45,7	1	28,6	5
2	волейбол	34,5	26,7	4	50,0	2	46,2	2	44,3	2	30,9	3	56,6	2,5	37,1	3	28,6	5
3	футбол	28,1	27,8	2,5	30,0	4,5	61,5	1	18,0	6	14,6	8	68,8	1	42,9	2	7,1	9,5
4	настільний теніс	24,7	27,8	2,5	6,7	9	15,4	7,5	21,3	3,5	23,6	5	31,3	4	25,7	4	35,7	2,5
5	легка атлетика	23,5	21,9	6	30,0	4,5	30,8	4,5	19,7	5	34,6	2	18,8	6,5	20,0	5	7,1	9,5
6	туризм	20,8	20,8	7	16,7	7	7,7	10	21,3	3,5	29,1	4	25,0	5	17,1	6	7,1	9,5
7	баскетбол	20,3	22,9	5	36,7	3	30,8	4,5	11,9	7,5	16,7	6	0,00	10	11,4	9	35,7	2,5
8	східні одноборства	13,9	16,5	8	20,0	6	7,7	10	6,6	9,5	14,6	8	18,8	6,5	11,4	9	7,1	9,5
9	бокс	12	13,9	9	13,3	8	15,4	7,5	6,6	9,5	5,5	11	0,00	10	11,4	9	42,9	1
10	боротьба	11,5	10,2	10	6,7	10	23,1	6	11,5	7,5	14,6	8	0,00	10	14,3	7	21,4	7
11	веслування на байдарці	4,9	4,3	11	0,0	12	7,7	10	4,9	11	12,7	10	0,00	10	2,9	11,5	0,00	12
12	гандбол	2,9	2,7	12	3,3	11	0,0	12	1,6	12	0,0	12	0,00	10	2,9	11,5	28,6	5

Популярні види спорту – плавання (56,2%), волейбол (34,5%), футбол (28,1%), танці (13,4%), гімнастика (11,2%) і художня гімнастика (7,5%). Установлені відмінності в пріоритетах свідчать про потребу їх урахування під час розроблення стратегії та програм розвитку фізичної культури і спорту в

кожній із громад України.

Аналіз відповідей досвідчених фахівців галузі дав змогу проранжувати чинники, які впливають на розвиток сфери фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах (табл. 3), та визначити найбільш значущі.

Таблиця 3

Вагомість чинників, що впливають на розвиток сфери фізичної культури і спорту в територіальних громадах

Ранг	Чинники
1–2	Неефективна, невзаємопов'язана й невзаємодоповнювальна діяльність органів управління в системі центр – регіон – громада, яка не спрямовує і не заохочує керівників громад приділяти увагу спортові
1–2	Недостатність бюджетного фінансування масового спорту в ОТГ, невміння залучати кошти з інших джерел, малий обсяг інвестицій
3–4	Слабка інфраструктура, не здатна задовольнити потреби населення різного віку у руховій активності відповідно до фізіологічних потреб, зокрема осіб з обмеженими фізичними можливостями
3–4	Слабка сучасна спортивна інфраструктура на селі, не здатна заохочувати дітей та юнацтво до активних занять спортом
5–7	Невідповідність якості послуг з оздоровчої фізичної культури й масового спорту та потреб сільського населення, зокрема осіб з обмеженими фізичними можливостями.
5–7	Низький рівень медичного й медико-біологічного забезпечення осіб, які займаються фізичною культурою, а також забезпечення підготовки юних спортсменів і спортсменів високого класу
5–7	Несформованість сталих традицій і мотивації населення сіл щодо ведення здорового способу життя й фізкультурно-спортивної реабілітації засобами фізичної культури та спорту як важливих чинників фізичного й соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я і продовження тривалості життя
8–10	Недостатня кількість висококваліфікованих фахівців фізичної культури й спорту на селі за щорічного випуску з профільних закладів освіти достатньої кількості молодих спеціалістів
8–10	Нестача своєчасної та дієвої методичної допомоги керівникам і фахівцям спорту громад для поліпшення стану фізкультури й спорту
8–10	Брак організаційних структур на селі (ДЮСШ, їх відділень і спортивних клубів), потрібних для розвитку дитячого спорту
11–12	Низький рівень популяризації спорту й освіченості населення щодо потреби докладати власних зусиль для підтримання свого здоров'я, а також відповідального ставлення батьків до виховання дітей
11–12	Низький рівень фінансового, матеріально-технічного й кадрового забезпечення дитячо-юнацького та резервного спорту на селі
13	Нестача економічної зацікавленості суб'єктів господарської діяльності в реалізації спортивних заходів на селі для зниження професійної захворюваності й зміцнення здоров'я працівників
14	Погіршення здоров'я сільського населення, що спричиняє зменшення кількості осіб, які можуть бути залучені до дитячо-юнацького спорту та спорту вищих досягнень і можуть витримувати значні фізичні навантаження та досягати високих спортивних результатів

Порівняння думок фахівців відносно впливу цих чинників у минулому, тепер і в майбутньому дає змогу вказати, що найбільше впливають нині такі

чинники: 01 «Нестача економічної зацікавленості суб'єктів господарської діяльності в реалізації спортивних заходів на селі для зниження професійної захворюваності та зміцнення здоров'я працівників», 02 «Погіршення здоров'я сільського населення, що призводить до зменшення кількості осіб, які можуть бути залучені до дитячо-юнацького спорту й спорту вищих досягнень і можуть витримувати значні фізичні навантаження та досягати високих спортивних результатів», 03 «Несформованість сталих традицій і мотивації населення сіл щодо ведення здорового способу життя й фізкультурно-спортивної реабілітації засобами фізичної культури та спорту як важливих чинників фізичного й соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я і продовження тривалості життя», 04 «Неефективна, невзаємопов'язана й невзаємодоповнювальна діяльність органів управління в системі центр – регіон – громада, яка не заохочує керівників громад приділяти увагу спортові».

Проведено також SWOT-аналіз як інструмент планування діяльності. В таблиці 4 зазначені найбільш вагомі фактори з великої кількості, що містяться в дисертаційній роботі.

Експерти сфери ФКіС стверджують, що найбільше негативно впливає на розвиток ФКіС в сільських територіальних громадах неефективна, невзаємопов'язана й невзаємодоповнювальна діяльність органів управління в системі центр – регіон – громада, яка не спрямовує і не заохочує керівників громад приділяти увагу спортові. Також суттєво погіршує ситуацію недостатність бюджетного фінансування масового спорту в сільських ТГ, невміння залучати кошти з інших джерел, малий обсяг інвестицій. Цим чинникам відведено перші рейтингові місця. Вони допускають, що слабка спортивна інфраструктура на селі не здатна ані заохочувати дітей й юнацтво до активних занять спортом, ані задовольнити потреби населення різного віку у руховій активності відповідно до фізіологічних потреб. Експерти вважають, що тепер на рівень розвитку ФКіС у сільських ТГ найбільше негативно впливає несформованість сталих традицій мотивації населення сіл щодо ведення здорового способу життя й фізкультурно-спортивної реабілітації засобами ФКіС, що, на їхню думку, важко корегувати. Проте низький ступінь узгодженості думок експертів ($W < 0,38$) про подальший розвиток фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах свідчить про потребу проведення подальших наукових пошуків.

Визначено, що серед важливих переваг для розвитку фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах – високий фізичний потенціал молоді, а також нестача багатьох зовнішніх відволікальних чинників; це дає змогу спрямувати спортивні досягнення на подальше навчання й професійну кар'єру. Крім того, доступність у цій сфері послуг, які не орієнтовані на комерційний прибуток, сприяє ширшому залученню молоді до занять із фізичного виховання і спорту, а можливості розвитку передбачають створення ДЮСШ й упровадження сучасних програм і технологій управління. Проте розвиток гальмується через невідповідність якості фізкультурно-спортивних послуг і потреб населення, нестача інфраструктури й слабку популяризацію здорового способу життя.

Матриця SWOT-аналізу сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад

Сильні сторони	Слабкі сторони
S2. Сприятливі екологічні умови, що посилюють оздоровчий ефект занять S1. Більш високий загалом, фізичний потенціал дітей й молоді для занять спортом. S6. Менший вибір спокус і перспектива використання спортивних успіхів для навчання у ЗВО, спортивно-професійній кар'єрі тощо. S3. Підтримка батьками занять ФКіС дітьми та молоддю S5. Надання ФКіС послуг в ОТГ не передбачає одержання прибутку S4. Доступ до Інтернету для пошуку прийнятних зразків розвитку ФКС в громадах	W1. Недієва, невзаємопов'язана і невзаємодоповнююча діяльність органів управління в системі «центр – регіон - громада», що не спрямовує і не заохочує керівників громад приділяти увагу спорту. W 4. Слабка інфраструктура, не здатна задовольнити потреби населення різного віку у руховій активності відповідно до фізіологічних потреб, у тому числі осіб з обмеженими фізичними можливостями. W5. Несформованість сталих традицій та мотивації населення сіл щодо ведення здорового способу життя і фізкультурно-спортивної реабілітації засобами фізичної культури і спорту, як важливих чинників фізичного і соціального благополуччя, поліпшення здоров'я і продовження тривалості життя. W10. Відсутність економічної зацікавленості суб'єктів господарської діяльності в реалізації спортивних заходів на селі для зниження професійної захворюваності і зміцнення здоров'я працівників. W2. Недостатність бюджетного фінансування масового спорту в ОТГ, невміння залучати кошти з інших джерел, малий обсяг інвестицій.
Можливості	Загрози
O7. Поява законодавчих та нормативних актів, що сприятимуть створенню умов розвитку ФКіС в ОТГ O5. Заохочення керівництва ОТГ до фінансування ФКіС. O6 Комплектація штатів сільських ТГ інструкторами з фізичної культури O11. Визначення об'єктів будівництва спортивних споруд з урахуванням побажань мешканців ОТГ. O10 Залучення коштів від фандрейзингової діяльності на розвиток ФКіС O17. Інструктування фахівців ОТГ щодо застосування нормативних актів. O4. Здійснення акцій регіональної влади на підтримку розвитку ФКіС в ОТГ (обласні конкурси, методична допомога тощо). O3 Розробка і впровадження СУЯ ФСП.	T1. Невиконання зобов'язань з надання безоплатності ФКіС послуг, супутніх поїздок на змагання тощо. T3. Слабка ініціатива керівництва ОТГ з розвитку ФКС T4. Інші, більш конкурентні послуги в ОТГ. T6. Несприятливі фінансові та матеріально-технічні умови занять ФКіС T2. Недостатні фінансові, матеріальні й кадрові передумови впровадження системи управління якістю з ФКіС. T5. Небажання упроваджувати систему управління якістю ФКіС послуг

У четвертому розділі **«Нормативно-правове забезпечення стандартизації фізкультурно-спортивних послуг в Україні й особливості виконання його вимог українськими установами та організаціями»** подано інформацію про особливості нормативно-правового забезпечення стандартизації якості надання фізкультурно-спортивних послуг і дотримання наявних вимог відповідними установами й організаціями.

З'ясовано, що в «Державному соціальному стандарті у сфері фізичної культури і спорту» (2013) подано лише сукупність показників обов'язкового забезпечення потреб у закладах фізкультури і спорту. Показники якості послуг із фізичної культури й спорту у цьому стандарті – відсоток населення, залученого до систематичних занять фізичною культурою і спортом; кількість проведених спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів; кількість осіб, які отримали безплатні послуги з фізичної культури та спорту; кількість наданих консультацій з питань фізичної культури і спорту тощо.

Окрім того, певні накази Міністерства молоді та спорту України започатковують у довільній формі інші вимоги. Наприклад, спільним наказом Мінмолодьспорту України і Міністерства охорони здоров'я України затверджено Положення про медичне забезпечення фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів, закладів фізичної культури й спорту та багато інших.

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» з останніми змінами в тезаурусі понять немає терміна «стандарт» відносно управління якістю надавання фізкультурно-спортивних послуг державними й громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості. Утім, наприклад, в Указі Президента України «Питання розвитку національної системи фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни» передбачено «запровадження менеджменту й контролю якості у сфері фізкультурно-спортивної реабілітації», хоча не вказано як саме.

Розробляють і впроваджують професійні стандарти посадових осіб у сфері фізичної культури і спорту, які вже суттєво поліпшені відповідно до посадових кваліфікаційних характеристик. Одночасно втратив чинність наказ Державного комітету України з питань фізичної культури й спорту від 17 жовтня 2002 р. № 2264 «Про затвердження Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, Випуск 85 "Спортивна діяльність"».

Стандарт у широкому розумінні – це взірець, еталон, модель, які використовують як початкові для порівняння з такими ж об'єктами. Створення й застосування стандартів якості управління фізкультурно-спортивними послугами на місцевому рівні в цій ситуації має виходити зі змісту затвердженої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. У її Загальній частині вказано, що Стратегія – основний планувальний документ секторальних стратегій розвитку, координації державної політики в різних сферах, досягнення ефективності використання державних ресурсів у територіальних громадах й регіонах в інтересах людини тощо. Зафіксовано, що не відбулося конвертації нових можливостей розвитку громад і регіонів у якість життя незалежно від місця проживання. Саме тому розроблення й реалізація політики має стосуватися

усіх рівнів врядування (центрального, регіонального та місцевого) із залученням причетних неурядових організацій.

На діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування й громадські організації поширюється Стандарт ISO 9001:2008, прийнятий в Україні як ДСТУ ISO 9001:2009 «Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2008, IDT)». Він визначає вимоги до системи управління якістю, що можуть використовувати для внутрішнього застосування будь-які організації. Він орієнтує організації на досягнення результативності системи управління якістю у разі надавання будь-яких послуг замовникові, зокрема мешканцеві громади. Стрижнем Стандарту ISO 9004:2009 є ефективна Європейська модель досконалості EFQM для оцінювання організацій. В основі моделі – планування результатів; розроблення підходів для досягнення результатів; застосування підходів; оцінювання й перегляд наслідків реалізації підходів на основі спостережень і аналізу досягнутих результатів; упровадження поліпшення.

У стандартах ISO 9004:2009, ISO 9001:2015 та інших супутніх стандартах групи ISO започатковано те системоутворювальне ядро, що дає змогу розробити ефективну систему публічного управління відповідно до очікувань споживачів послуг з фізичної культури і спорту в областях України. Тим часом міжнародні стандарти серії ISO 9000 лише містять загальні вимоги й рекомендації, тож пряме їх застосування у сфері фізичної культури і спорту неможливе.

Очевидно, що масштабність нових завдань потребує якісно іншого рівня управлінської діяльності органів державної влади, органів місцевої влади й громадських спортивних організацій, таких як ВФСТ «Колос» АПК України та інших товариств, на рівнях регіони – громади. Це можна забезпечити лише завдяки розробленню й дотриманню певних стандартів управлінської діяльності на всіх цих рівнях. Вони сприятимуть створенню справді дієвого механізму погодженої, взаємодоповнювальної діяльності відповідних структур і формуванню потрібних рекомендацій з їх використання на практиці за участю спеціально створених Центрів із фандрейзингової діяльності на рівні громад, зокрема для залучення можливостей Державного фонду регіонального розвитку й з інших джерел.

В основі системи управління якістю є підхід до визначення теоретико-методологічних засад управління, розроблення й обґрунтування концепції стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, які містять стратегічні особливості застосування розроблених і запропонованих до впровадження регіональних стандартів управління, потрібні інструменти системного підходу до управління, що відповідають сучасним вимогам і викликам сьогодення. Передбачено, що надавання послуг треба аналізувати з погляду споживача, формуючи конкретні вимоги до цих послуг. Розуміння цього й керування процесами як системою сприяє результативності й ефективності органів влади у виконанні поставлених завдань і досягненні запланованих результатів.

Для цього треба з урахуванням вимог ДСТУ ISO 9001:2015 ідентифікувати ключові процеси, які впливають на якість (послуг); встановити взаємозв'язок й взаємодію між ключовими процесами; описувати процеси через систему

показників процесів; визначати ресурси для здійснення процесів і відповідальних за них; мати методики вимірювання показників процесів; відстежувати показники процесів; вивчати ризики й можливості; аналізувати встановлені невідповідності в процесах; здійснювати коригувальні й запобіжні заходи; постійно удосконалювати процеси; реєструвати результати моніторингу й удосконалення процесів.

У п'ятому розділі **«Обґрунтування концепції стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад»** укладено теоретико-методологічні засади стандартизації системи управління сферою ФКіС в умовах сільських ТГ, розроблено алгоритм послідовного впровадження групи регіональних стандартів управління сферою ФКіС з участю штатних інструкторів з фізичної культури і тренерів ДЮСШ спортивних секцій, які проводять свої заняття на території громади, обґрунтовано особливості змісту й розроблення групи регіональних стандартів управління ФКіС в сільських громадах завдяки впровадженню вказаних стандартів, розроблено фахові компетентності та програмні результати навчання для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціалізації «Інструктор-методист з організації фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт».

Сфера ФКіС має важливе значення для здоров'я і соціального благополуччя населення, особливо в сільських територіальних громадах, де фізкультурно-спортивні послуги можуть суттєво вплинути на якість життя. В умовах обмежених ресурсів і специфічних потреб сільських громад стандартизація управління ФКіС стає ключовим інструментом для забезпечення якості послуг й ефективного використання ресурсів. Обґрунтовані на попередніх етапах досліджень теоретико-методологічні засади стандартизації управління сферою ФКіС були основою для створення концепції, яка втілює ці принципи в реальні механізми управління в умовах сільських територіальних громад. Розроблена концепція ґрунтується на цих засадах, її мета – застосувати ці теоретичні знання на практиці (рис. 1).

Концепція стандартизації управління сферою ФКіС – це практичне застосування теоретико-методологічних засад. Вона як конкретна стратегія або план упровадження стандартизації управління містить мету стандартизації, основні етапи, напрями реалізації стандартів (розроблення нових методів управління, створення відповідної інфраструктури й стандартизацію фахової підготовки надавачів фізкультурно-спортивних послуг), урахує особливості процесу управління сферою ФКіС в умовах сільських територіальних громад та об'єктивні передумови сучасності, сприятливі можливості й загрози внутрішнього та зовнішнього середовища для впровадження в ОТГ, містить механізми й засоби досягнення результатів (уведення чітких стандартів управління, розроблення алгоритму розвитку сфери ФКіС в умовах сільських територіальних громад).

Мета концепції – удосконалити систему управління у сфері ФКіС сільських територіальних громад, підвищити якість фізкультурно-спортивних послуг (ФСП), залучити населення до спорту.

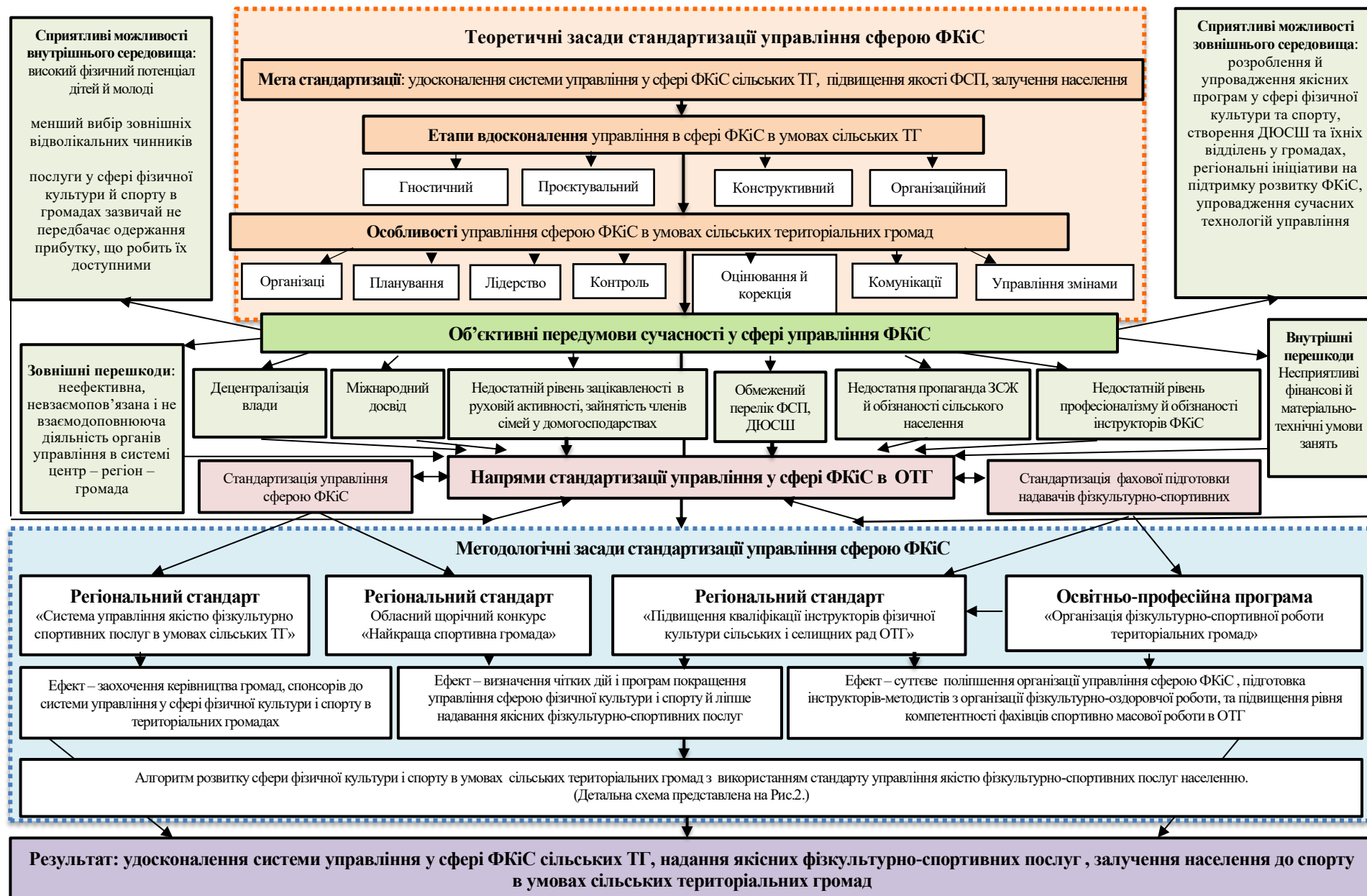

Рис. 1. Концепція стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад

Передбачається і стратегічне планування і практичну реалізацію, забезпечує комплексний підхід до розвитку спортивної інфраструктури, підвищення кваліфікації кадрів й адаптацію до специфічних потреб і можливостей сільських територій.

Теоретико-методологічні засади були підґрунтям для створення стандартів в управлінні сферою ФКіС; вони визначили принципи, методи, підходи й інструменти, тобто наукове обґрунтування положень застосованих для створення стандартів в управлінні сферою ФКіС.

Розроблений регіональний *стандарт «Обласний щорічний конкурс "Найкраща спортивна громада"»* можна вважати взірцем для наслідування в усіх областях України. Передбачено адаптацію окремих індикаторів цього стандарту відповідно до економічного стану області й можливостей бюджету, зокрема обсягів субвенцій для переможців конкурсу, рівня розвитку фізичної культури і спорту в громадах, а також кількості громад.

Стандарт визначає основні вимоги до змісту Положення та порядок проведення й визначення переможців обласного конкурсу «Найкраща спортивна громада».

Конкурс проводять серед сільських, селищних і міських (міст районного значення) органів місцевого самоврядування згідно з рейтинговими показниками конкурсу «Найкраща спортивна громада». Основні завдання конкурсу: заохочення громад до активізації розвитку ФКіС в селах і містах області завдяки створенню для цього достатніх фінансових, матеріально-технічних, кадрових й організаційних передумов; збереження наявної та підтримка створення сучасної мережі об'єктів і закладів ФКіС (ДЮСШ, спортивних клубів); формування в населення різного віку зацікавленості заняттями фізичною культурою і спортом як важливого складника збереження власного здоров'я; удосконалення й упровадження ефективних форм залучення різних груп населення до регулярних занять фізичною культурою і спортом. Оголошення переможців конкурсу відбувається не пізніше від дня відзначення професійного свята органів місцевого самоврядування, а саме Дня місцевого самоврядування (перший понеділок грудня).

Переможці конкурсу отримують першочергове право на отримання з обласного бюджету в установленому порядку субвенції на капітальні видатки з розвитку матеріально-технічної бази ФКіС відповідно до можливостей областей.

Отже, ці кошти використовують на спортивний розвиток територіальних громад відповідно до основної мети конкурсу – створення й удосконалення системи управління якістю ФСП, що надають населенню різного віку.

Обґрунтовано й розроблено регіональний стандарт *«Система управління якістю фізкультурно-спортивних послуг територіальної громади»* на основі міжнародних стандартів серії ISO 9000. Такий підхід відкриває нові перспективи для застосування міжнародних стандартів ISO 9000 у сфері фізичної культури і спорту. У ньому наголошено, що пропонуваній підхід, який ґрунтується на застосуванні систем управління якістю, спонукає організації аналізувати вимоги користувачів фізкультурно-спортивних послуг, визначати процеси, які сприяють отриманню послуг, прийнятих для замовника, і постійно контролювати,

зокрема:

- планування середньострокового розвитку сфери ФКіС в громаді, а також щорічних різноманітних фізкультурно-спортивних заходів;
- сприяння навчанню в спеціалізованих закладах вищої фізкультурної освіти випускників шкіл і забезпечення кадрами (працевлаштування й закріплення фахівців на посадах у сфері ФКіС в населених пунктах громади);
- залучення й ощадливе використання фінансових коштів та інших потрібних ресурсів для розвитку сфери фізичної культури і спорту;
- збереження й модернізація чинної, а також створення нової сучасної бази занять фізичною культурою та спортом з урахуванням переваг населення;
- удосконалення організаційної структури сфери фізичної культури і спорту завдяки створенню ДЮСШ або їх відділень, фізкультурно-спортивних клубів і налагоджування їх діяльності відповідно до потреб населення у ФСП;
- формування, заохочення й підтримка фізкультурно-спортивного активу (волонтерів), зокрема громадських тренерів для керівництва спортивними секціями та клубами за інтересами, суддів із поширених видів спорту тощо;
- сприяння впровадженню закордонного досвіду, а також досвіду найкращих українських громад щодо вдосконалення фізкультурно-спортивної роботи;
- висвітлення здобутих успіхів роботи у сфері фізичної культури і спорту в медіа, поширення в такий спосіб бренду громади;
- співробітництво та взаємодія фахівців ФКіС із суміжними фахівцями громади, районними й обласними фізкультурно-спортивними організаціями;
- підготовка й проведення зібрань з актуальних питань, написання звітів та аналітичних записок про стан фізкультурно-спортивної роботи тощо.

Основні процеси безпосереднього надавання ФСП в громадах:

- інформування про важливість оздоровчих занять для будь-якої особи та пропаганда занять фізичною культурою і спортом, а також методична підтримка тих мешканців громади, які бажають і займаються самостійно;
- створення й сприяння діяльності спортивних секцій, клубів за інтересами для мешканців громад фізкультурно-спортивної спрямованості;
- проведення фізкультурно-спортивних занять (у спортивних секціях, фізкультурно-оздоровчих групах), методичне керівництво й підтримка клубів за інтересами (туристських, футбольних тощо);
- підготовка й проведення різноманітних фізкультурно-спортивних заходів, включно зі спортивними змаганнями та святами в громаді;
- забезпечення участі найкращих представників громади (спортсменів) в регіональних та інших змаганнях;
- дотримання правил охорони праці, техніки безпеки й протипожежної безпеки у процесі фізкультурно-спортивних занять.

Система управління якістю може бути основою для безупинного вдосконалення, яке дає змогу збільшити ймовірність підвищення задоволеності користувачів ФСП та інших зацікавлених сторін. Вона надає фізкультурно-спортивній організації та замовникам послуг упевненість у її спроможності надавати ФСП, які постійно відповідають наявним вимогам.

Отже, політика громади має бути спрямована на удосконалення й упровадження ефективних форм залучення різних груп населення до регулярних занять фізичною культурою і спортом; на залучення дітей, підлітків і молоді до регулярних занять ФКіС (у відсотках від загальної кількості учнівської молоді); підвищення якості роботи в дитячо-юнацькому спорті, системі відбору обдарованих осіб до резервного спорту й створення умов для розвитку індивідуальних здібностей спортсменів на всіх етапах багаторічної підготовки; створення умов для занять спортом неповносправним дітям та дорослим різних груп інвалідності; збереження наявної мережі об'єктів і закладів ФКіС, ефективне їх використання й будівництво сучасних спортивних споруд, поліпшення стану матеріально-технічної бази зі спортивно-масової роботи. Це й фізкультурно-оздоровча робота з ветеранами, висвітлювання й поширення позитивного досвіду роботи найкращих. Це також організація різноманітних спортивних змагань регіонального й національного рівня із залученням засобів масової інформації.

Розроблений регіональний стандарт ***«Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад»*** визначає вимоги до довгострокового й короткострокового підвищення кваліфікації та стажування вказаних фахівців. Серед завдань системи кадрового забезпечення галузі є потреба за допомогою стандартизації освіти удосконалити вимоги до змісту, обсягу і якості вищої освіти магістрів, що повною мірою стосується організаторів із фізкультури територіальних громад. Відповідно до покладених на цих фахівців функцій організаторів і методистів, їх не можна вважати ізольованими виконавцями. Необхідність обґрунтування й упровадження в діяльність спеціалізованих ЗВО професійного стандарту освітнього рівня «магістр», зокрема для організатора фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад, зумовлена відсутністю вкрай потрібного стандартизованого підходу до визначення переліку їх трудових функцій, а також загальних і спеціальних компетентностей, що мають їх гарантувати.

Для забезпечення належного рівня підготовки інструкторів фізкультурно-спортивної роботи сільських ТГ автор у складі робочої групи розробила освітньо-професійну програму «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціалізацією «Інструктор-методист з організації фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка».

Для розроблення освітньо-професійної програми використано стандарт вищої освіти зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Автор обґрунтувала *фахові компетентності й програмні результати навчання* для освітніх компонентів «Менеджмент та маркетинг у сфері фізичної культури і спорту»; «Методологія дослідження ринку фізкультурно-спортивних послуг»; «Інформаційно-комунікаційні системи у фізичній культурі і спорті»; «Сучасні технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності»; «Основи

фандрейзингу» спеціалізації «Інструктор-методист з організації фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» ОПП «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад».

Освітньо-професійну програму впроваджено в роботу закладу вищої освіти Харківської державної академії фізичної культури (рішення вченої ради ХДАФК від 21 лютого 2022 року, протокол № 2), що підтверджено наявними актами й довідками про впровадження).

Розроблену освітньо-професійну програму орієнтовано на специфічні потреби сучасних громад і ринку ФКіС, що відповідає новим вимогам і викликам у цій сфері. Уведення нових освітніх компонентів для спеціалізації, фахових компетентностей і результатів навчання робить освітньо-професійну програму актуальнішою і дієвішою. Це дає змогу підготувати фахівців, які можуть ліпше справлятися з реальними завданнями й потребами у сфері ФКіС, забезпечуючи ефективний розвиток інфраструктури й послуг в об'єднаних територіальних громадах.

На рис. 2 представлено алгоритм розвитку сфери ФКіС в умовах сільських територіальних громад з використанням запропонованої групи регіональних стандартів управління якістю ФСП населенню.

Складники алгоритму: аналіз поточного стану: оцінювання наявної ситуації; визначення проблем і потреб, встановлення мети і завдань: формулювання мети; окреслення завдань, розроблення плану дій: створення стратегії; визначення стандартів, модернізація інфраструктури: оновлення об'єктів; забезпечення обладнанням, розроблення й упровадження програм: створення нових програм; адаптація програм, навчання й підвищення кваліфікації: підготовка кадрів; атестація й сертифікація, упровадження системи моніторингу й оцінювання: моніторинг процесів; оцінювання якості послуг, залучення громади та спонсорів: активна участь населення; залучення спонсорів, корекція та вдосконалення: аналіз результатів; корекція планів, документування й звітність.

Представлений алгоритм забезпечує комплексний підхід до розвитку сфери ФКіС, охоплюючи всі основні аспекти управління – від планування до реалізації та оцінювання результатів. Упровадження регіональних стандартів управління якістю гарантує, що послуги відповідають сучасним вимогам і стандартам, передбачає ефективне використання ресурсів громади, зокрема фінансові, людські й інфраструктурні ресурси.

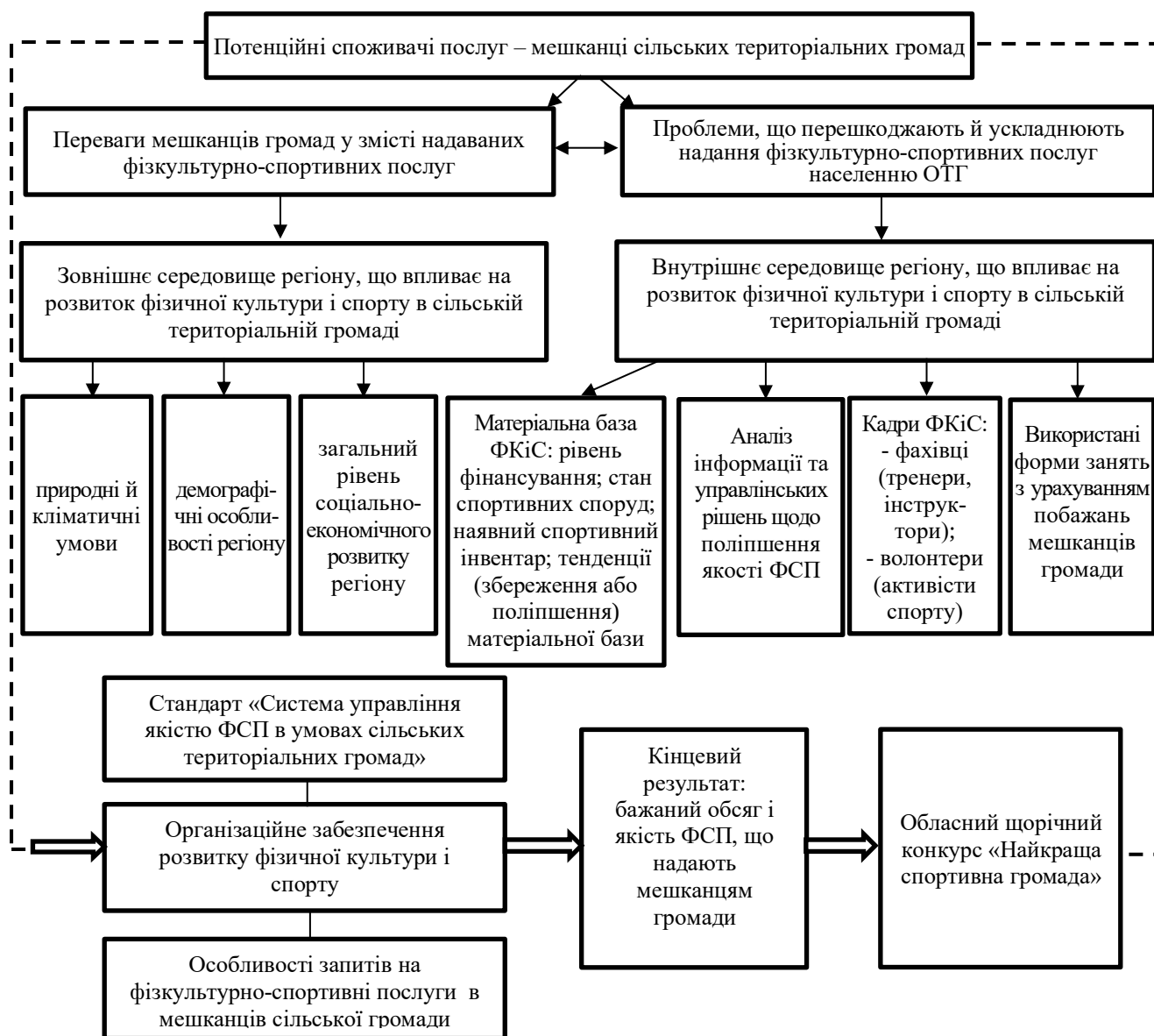

Рис. 2. Алгоритм розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад

У шостому розділі «Прогностична ефективність застосування регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» для отримання об'єктивної оцінки якості розроблених регіональних стандартів управління використано експертне оцінювання. Воно засвідчило, що 81,6 % респондентів дотримується думки, що рівень управління суттєво визначає стан розвитку фізичної культури і спорту, а також якість фізкультурно-спортивних послуг в умовах громад. Більшість (84,2 %) експертів вважає за потрібне долучити можливості науки до поліпшення управління розвитком фізичної культури і спорту на регіональному рівні. Отже, повною мірою підтвердилася гіпотеза дослідження, що поліпшення самих лише наявних практик організаційної діяльності не може суттєво підвищити показники стану сфери і якості ФСП. На думку 73,7 % експертів, справді існує потреба системи управління якістю ФСП.

Загалом 65,8 % експертів згодні, що створенню системи управління якістю

ФСП сприятиме використання найліпших міжнародних, зокрема Європейських практик; 60,5 % вважає, що для створення системи можна використати міжнародні стандарти серії ISO 9000; 76,3% експертів згодні, що використання міжнародних стандартів ISO серії 9000 неможливе без їх наукової переробки для сфери фізичної культури і спорту.

За оцінкою 65,8 % експертів, група стандартів – це вдала система, яка здатна позитивно впливати на стан практики. Більшість з них (81,6 %) згодна з твердженням, що після розроблення складно перевірити на практиці групу стандартів, адже це потребуватиме часу й знань у практиків спорту. Троє з чотирьох (78,9 %) вважає, що якість групи стандартів можуть оцінити провідні науковці України, які працюють у сфері фізичної культури і спорту.

Більше ніж половина (63,2 %) експертів згодна, що група розроблених стандартів може поліпшити якість ФСП. Майже три чверті (73,7 %) з них вважають, що розроблені регіональні стандарти можна застосовувати в умовах окремого регіону (області) й окремої громади. Троє з чотирьох (73,7 %) експертів стверджують, що з часом встановлені найкращі зразки впровадження стандартів треба поширювати на області й громади.

Майже усі експерти (89,5%) згодні з твердженням, що ефект розробленої групи стандартів залежить і від якості стандартів і якості їх упровадження.

Експерти підтвердили, що зміст і структура розроблених регіональних стандартів, які розробила авторка, є вдалі (52,6 %; 63,2 %; 50,0 %). Понад половина (63,2%) експертів підтримала твердження, що регіональний стандарт «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад об'єднаних територіальних громад» важливий для розвитку ФКіС у сільських територіальних громадах (рис.3).

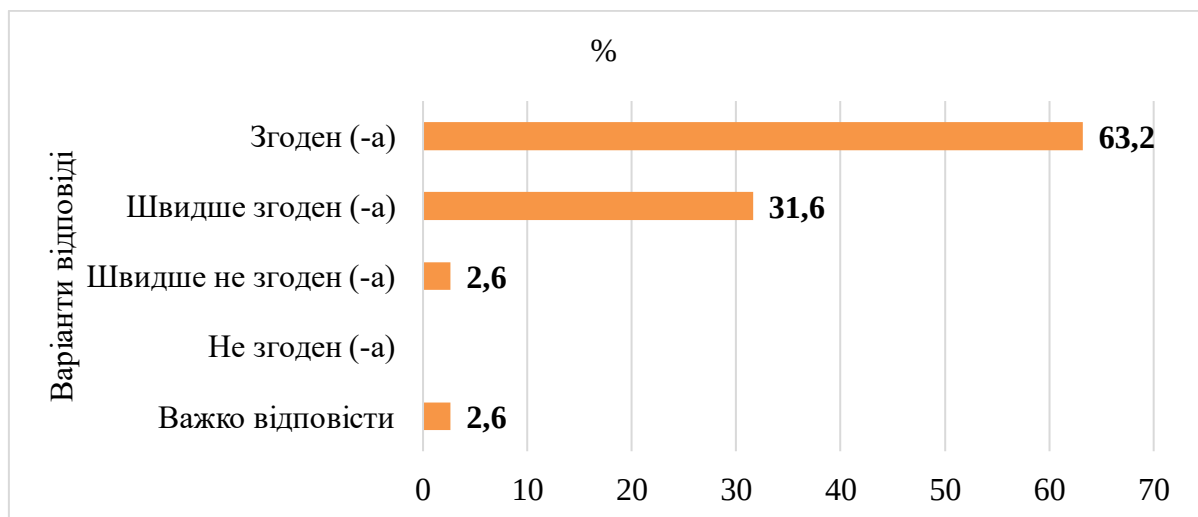

Рис. 3. Важливість застосування регіонального стандарту «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад» щодо розвитку сфери фізичної культури і спорту

Кожен другий експерт (47,4 %) згоден, що застосування регіонального

стандарту «Обласний щорічний конкурс "Найкраща спортивна громада"» приверне увагу керівників громад до потреби розвитку ФКіС. Ще 47,4 % експертів підтримує твердження, що застосування стандарту «Система управління якістю фізкультурно-спортивних послуг в умовах сільських територіальної громади» здатне поліпшити спортивну базу й фінансування ФКіС.

У цьому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** подано результати дисертаційного дослідження й указано наукову новизну.

Ефективність управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад вимагає комплексного підходу, що містить упровадження стандартів якості, постійний моніторинг і вдосконалення процесів, а також активне залучення населення громади й спонсорів до розвитку фізичної культури та спорту в умовах сільських територіальних громад. Це сприяє поліпшенню якості надавання фізкультурно-спортивних послуг, задоволення потреб населення й розвитку громади загалом.

Експериментально доведено, що ефективне застосування визначених теоретико-методологічних засад управління сферою ФКіС сприятиме підвищенню якості ФСП, задоволенню потреб населення й розвитку спортивної інфраструктури на території сільських територіальних громад нашої країни.

Сформовано нові ефективні напрями з урахуванням розглянутого українського й закордонного досвіду управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.

Розроблено й обґрунтовано концепцію стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад та супутній їй алгоритм розвитку сфери ФКіС в умовах сільських територіальних громад з використанням стандартів управління якістю ФСП населенню.

Водночас розроблену концепцію можна застосовувати як інструментарій управління державними програмами й проєктами, вона може сприяти одержанню об'єктивної інформації про етапи реалізації програм і проєктів, що впливають на подальше ухвалення управлінських рішень.

Доведено потребу у створенні не одного окремого, а групи стандартів управління сферою фізичної культури і спорту сільських громад. Саме група стандартів забезпечує той комплексний підхід, завдяки якому залучають усі суб'єкти управління від обласного рівня до громад і безпосередніх виконавців (інструкторів фізичної культури й організаторів фізкультурно-спортивної роботи). У такий спосіб формують умови для залучення різноманітних і потрібних спортові ресурсів та створення системи управління якістю ФСП для мешканців сільських територіальних громад.

Ключовим аспектом управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад є ефективний розподіл і якісне управління людськими, фінансовими, матеріальними та інформаційними ресурсами й уміння адаптуватися до умов, що змінюються, швидко реагувати на нові вимоги та впроваджувати зміни.

Щодо забезпечення ефекту від застосування стандартів удосконалення управління фізичною культурою і спортом, то експерти підтвердили потребу

використання саме групи стандартів, а не лише окремих із них, оскільки це дасть позитивний ефект і поліпшить якість ФСП.

Отже доведено, що з огляду на устрій органів влади обласного рівня важливо залучити до стимулювання розвитку спорту в громадах таку структуру, як обласна рада. Вона розпоряджається коштами обласного бюджету, тож від її рішень залежить фінансова підтримка різних проєктів територіальних громад. Формою реалізації можливостей обласної ради обрано проведення щорічного конкурсу «Найкраща спортивна громада» для заохочення громад до поліпшення сфери ФКіС в умовах сільських територіальних громад і надавання їх населенню якісних ФСП.

Удосконалено дані (І. Булах, О. Шиманська, 2019, Н. Власова 2019, А. Вітюк, 2020, Б. Заплотинський, 2020, А. Чопенко, 2020, М. Szczepaniak, 2020, Г. Грибан, 2022, А. Сергєєв, 2021, О. Чокля, 2021) про можливості застосування міжнародних стандартів у системі управління якістю надання фізкультурно-спортивних послуг населенню сільських територіальних громад.

Набули подальшого розвитку дані (Ю. Костюк, 2013; D. Maslov, L. Nurgatina, 2014; І. Шевчук, 2014; I. Mehmeti, B. Halilaj, 2018; І. Чикаренко, Т. Маматова, О. Чикаренко 2019; В. Приходько, 2020, О. Синьків, 2021) про мотивацію і ставлення дітей та дорослих до занять із фізичної культури та спорту, спортивні уподобання школярів.

Уперше обґрунтовано концепцію стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, яка містить мету, основні етапи вдосконалення системи управління та напрямів реалізації стандартів у сфері фізичної культури і спорту (стандартизацію управління сферою ФКіС і стандартизацію фахової підготовки надавачів фізкультурно-спортивних послуг), урахує об'єктивні передумови сучасності та особливості процесу управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, а також сприятливі можливості й загрози внутрішнього та зовнішнього середовища, містить механізми й засоби досягнення результатів (уведення чітких стандартів управління, розроблення алгоритму розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад), забезпечує прогнозовані ефекти й бажані результати, єдиний підхід до управління та підвищує його результативність.

Уперше визначено найважливіші переваги для розвитку сфери фізичної культури і спорту сільських територіальних громад: високий фізичний потенціал дітей і молоді для занять спортом; менший вибір зовнішніх відволікальних чинників і перспектива використання спортивних успіхів молоді для навчання у ЗВО, спортивно-професійній кар'єрі тощо; надання фізкультурно-спортивних послуг у сільських територіальних громадах не передбачено одержання прибутків. Можливості розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад полягають у розробленні й виконанні якісних програм розвитку сфери фізичної культури та спорту, створенні ДЮСШ (і їх відділень) у сільських територіальних громадах, здійсненні акцій регіональної влади на підтримку розвитку сфери фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах (обласні конкурси, методична допомога тощо),

упровадженні сучасних технологій управління розвитком фізичної культури й спорту.

Уперше з'ясовано обмеження, потенційні перешкоди швидкому зростанню чи розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад: невідповідність якості послуг з фізичної культури й спорту та потреб сільського населення, зокрема осіб з обмеженими фізичними можливостями; брак організаційних структур на селі (ДЮСШ, їх відділень й спортивних клубів), потрібних для розвитку дитячого спорту; низький рівень пропаганди спорту й освіченості населення щодо потреби докладати власні зусилля для підтримання здоров'я, а також відповідального ставлення батьків до виховання дітей. Потенційно загрожують розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад недостатні фінансові, матеріальні й кадрові передумови впровадження системи управління якістю послуг із ФКиС, наявність інших, більш конкурентних послуг в ОТГ, а також небажання упроваджувати систему управління якістю послуг у сфері фізичної культури і спорту.

Уперше обґрунтовано освітні компоненти, фахові компетентності й програмні результати навчання для ОПП «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціалізації «Інструктор-методист з організації фізкультурно-оздоровчої роботи територіальних громад» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка».

ВИСНОВКИ

1. Аналіз сучасного стану фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах установив, що їх розвиток стримують об'єктивні труднощі періоду незалежності України та низький рівень організаційно-управлінської діяльності. Хоча децентралізація створила можливості для поліпшення ситуації, вона сама собою не розв'язує наявних проблем. В умовах сільських територіальних громад виявлено нестачу науково обґрунтованих підходів до розвитку фізичної культури і спорту на місцевому рівні, недостатню підготовленість фахівців громад до впровадження сучасних підходів і технологій у цій сфері, несприятливі демографічні й соціально-економічні чинники, неблагополучний стан здоров'я, проблеми залучення дітей, молоді, населення середнього та старшого віку до фізкультурно-спортивних занять, а також залучення до занять спортом талановитої молоді села, недостатнє забезпечення населення спортивними спорудами, непопулярність їх відвідування серед населення.

Одним із важливих напрямів удосконалення системи управління сферою фізичної культури і спорту в Україні є впровадження європейського досвіду, який ураховує соціальну, економічну, культурну й організаційну функції спорту. Європейські моделі управління характеризуються змішаним фінансуванням зі значною участю держави, акцентом на спортивне суперництво, підтримкою дитячо-юнацького спорту й оздоровчого руху з місцевих бюджетів. Зокрема, регіональні підходи Німеччини, Франції та Польщі демонструють ефективні

способи залучення населення до спорту за допомогою місцевих ініціатив і національних проєктів.

2. Сучасний стан фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах характеризується позитивними й негативними аспектами. Зокрема, більшість учнів старших класів (50,0–70,2 %) і дорослих (66,1–85,7 %) позитивно оцінюють уроки фізичної культури, а молодь активно цікавиться спортивними заходами (50,7 %): віддає перевагу активній участі в спортивних заходах, зокрема спортивних іграх (82,3 %), відвідуванню змагань (69,6 %), заняттям у спортивних секціях (68,8 %) і участі в змаганнях (62,8 %), а не пасивному спогляданню. Популярні види спорту серед дітей: плавання (56,2 %), волейбол (34,5 %), футбол (28,1 %), танці (13,4%), гімнастика (11,2 %) і художня гімнастика (7,5 %).

Основні перешкоди для поширення занять фізичною культурою і спортом на думку дорослих і дітей, – це нестача відповідних умов для занять спортом (44,4 % і 49,0 %, відповідно), а також недостатнє фінансування (19,6 % і 19,0 %). Чинники, що лімітують участь учнів у фізкультурно-спортивних заходах, – обмеженість часу через навчання (36,9 %) і виконання домашніх завдань (20,5 %). Дослідження виявило різні мотиваційні пріоритети й перешкоди до занять фізичною культурою і спортом серед учнів у різних територіальних громадах трьох областей України, що підтверджує потребу враховувати інтереси населення кожної громади.

Експерти сфери ФКиС стверджують, що найбільше негативно впливає на розвиток фізичної культури і спорту в сільських ТГ неефективна, невзаємопов'язана і невзаємодоповнювальна діяльність органів управління в системі центр – регіон – громада, яка не спрямовує і не заохочує керівників громад приділяти увагу спортові. Також суттєво погіршує ситуацію недостатність бюджетного фінансування масового спорту в сільських територіальних громадах, невміння залучати кошти з інших джерел, малий обсяг інвестицій. Цим чинникам вони відводять перші рейтингові місця. Припускають, що слабка спортивна інфраструктура на селі не здатна ані заохочувати дітей і юнацтво до активних занять спортом, ані задовольнити потреби населення різного віку в руховій активності відповідно до фізіологічних потреб, зокрема потреби осіб з обмеженими фізичними можливостями. Експерти вважають, що тепер на рівень розвитку ФКиС в сільських територіальних громадах найбільше негативно впливає несформованість сталих традицій і мотивації населення сіл щодо ведення здорового способу життя й фізкультурно-спортивної реабілітації засобами ФКиС, що, на їхню думку, важко корегувати; також погіршує стан сфери ФКиС нестача своєчасної та дієвої методичної допомоги керівникам і фахівцям спорту громад. Проте низький ступінь узгодженості думок експертів ($W < 0,38$) щодо подальшого розвитку фізичної культури й спорту в сільських територіальних громадах свідчить про потребу проведення подальших наукових пошуків.

Визначено, що однією з важливих переваг для розвитку фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах є високий фізичний потенціал молоді, а також нестача багатьох зовнішніх відволікальних чинників; це

допомагає спрямувати спортивні досягнення на подальше навчання й професійну кар'єру. Крім того, доступність послуг у цій сфері, не орієнтованих на комерційний прибуток, сприяє ширшому залученню молоді до занять із фізичного виховання і спорту, а можливості розвитку передбачають створення ДЮСШ та впровадження сучасних програм і технологій управління. Проте розвиток гальмується через невідповідність якості фізкультурно-спортивних послуг потребам населення, нестачу інфраструктури й слабку пропаганду здорового способу життя.

3. Упровадження міжнародних стандартів серії ISO 9000, ефективність яких доведено за кордоном, може значно підвищити якість управління фізкультурно-спортивними послугами в сільських територіальних громадах. Потреба адаптації міжнародних стандартів до специфіки сфери фізичної культури і спорту вимагає наукового обґрунтування та розроблення структур управління відповідно до очікувань споживачів послуг.

Підвищення якості фізкультурно-спортивних послуг завдяки стандартизації допоможе поліпшити і управлінську діяльність, і самі послуги, оскільки більше мешканців залучатиметься до активного й здорового способу життя в територіальних громадах. Розроблення й упровадження регіональних стандартів управління фізкультурно-спортивною сферою дасть змогу забезпечити системність підходів до надання послуг, адаптуючи їх до особливостей сільських територіальних громад і фізичних можливостей мешканців.

4. Розроблено освітньо-професійну програму «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціалізації «Інструктор-методист з організації фізкультурно-оздоровчої роботи територіальних громад» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт». Обґрунтовано й розроблено освітні компоненти, фахові компетентності й програмні результати навчання за освітньо-професійною програмою. Доведено, що освітня програма створює основу для підготовки висококласних фахівців, здатних ефективно застосовувати регіональні стандарти управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад (63,2%), встановлено своєчасність і важливість розроблення ОПП (65,8%).

5. Розроблено регіональні стандарти управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, серед яких «Обласний щорічний конкурс "Найкраща спортивна громада"», «Система управління якістю фізкультурно-спортивних послуг територіальної громади» та «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад». У цих стандартах враховано специфіку розвитку спорту в сільських районах і забезпечено територіальним громадам змогу значно підвищити якість фізкультурно-спортивних послуг завдяки вдосконаленню управлінської діяльності, поліпшенню кадрового, матеріально-технічного й організаційного забезпечення. Експертні оцінки підтверджують потребу підтримки й упровадження цих стандартів державними та громадськими організаціями (92,1%), що забезпечить їх ефективне застосування на практиці

(65,8%), підвищить якість фізкультурно-спортивних послуг сільському населенню (73,7%). Розроблення групи стандартів може пришвидшити розв'язання вкрай важливої соціальної проблеми розвитку фізкультури й спорту в умовах територіальних громад (76,3%); використання групи стандартів буде суттєво ефективне для поліпшення якості фізкультурно-спортивних послуг, аніж удосконалення нині наявних діяльностей (63,2%).

Обґрунтований і розроблений регіональний стандарт «Обласний щорічний конкурс "Найкраща спортивна громада"» спрямований на стимулювання активності керівництва сільських територіальних громад у створенні умов для надання якісних фізкультурно-спортивних послуг. Доведено, що «Обласний щорічний конкурс "Найкраща спортивна громада"» ефективний для привертання уваги керівників громад до потреби розвитку фізичної культури і спорту (47,4%), що сприятиме підвищенню якості управлінської діяльності в цій сфері, його зміст і структура вдалі (52,6%).

Обґрунтований і розроблений регіональний стандарт «Система управління якістю фізкультурно-спортивних послуг сільських територіальних громад» важливий, оскільки враховує потреби споживачів фізкультурно-спортивних послуг, поліпшує умови занять, підвищує якість і кількість організованих фізкультурних заходів, поліпшує спортивну інфраструктуру й фінансування сфери фізичної культури та спорту (47,4%), а також підвищує ефективність удосконалення управлінських процесів у сільських територіальних громадах (47,4%), його зміст і структура вдалі (50,0%).

Обґрунтований і розроблений регіональний стандарт «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад» надзвичайно важливий (63,2%), оскільки формує єдиний підхід до визначення трудових функцій і компетентностей фахівців у сфері фізичної культури і спорту, щоб підвищити рівень компетентності, сучасних професійних умінь і навичок, потрібних у реаліях роботи інструкторів фізичної культури в умовах сільських територіальних громад. Результати підтверджують, що структура стандарту «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури» вдала (63,2%), є актуальною і невід'ємною стратегічною частиною сучасної європейської моделі стандартизації управління у сфері фізичної культури в умовах сільських територіальних громад.

6. Обґрунтована концепція стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад містить мету, етапи вдосконалення системи управління у сфері фізичної культури і спорту й основи управління сферою ФКС в умовах сільських територіальних громад, об'єктивні передумови сучасності, напрями розвитку у сфері фізичної культури і спорту в територіальних громадах, сприятливі можливості внутрішнього й зовнішнього середовища для впровадження системи управління якістю щодо фізичної культури та спорту в ОТГ, регіональні стандарти управління, алгоритм розвитку фізичної культури й спорту, прогнозовані ефекти та бажані результати, що забезпечує єдиний підхід до управління й підвищує його результативність. Метою концепції було удосконалити систему управління у сфері ФКіС сільських

ТГ, підвищити якість ФСП, залучити населення до спорту. Об'єктивні передумови сучасності у сфері управління ФКіС – децентралізація влади в Україні; багатий закордонний досвід застосування стандартизації управління у сфері ФКіС на прикладі ISO 9000; недостатня пропаганда ЗСЖ і низький рівень обізнаності населення, недостатній обсяг рухової активності населення громади; обмежений перелік ФСП, що надаються у територіальних громадах; недостатня кількість ДЮСШ та секцій за видами спорту, які працюють на території громади; незадоволеність населення якістю матеріально-спортивної бази громади; недостатня забезпеченість кваліфікованими спеціалістами в галузі ФКіС; неякісне перепрофілювання фінансової підтримки на розвиток галузі ФКіС; реакція громад на потребу змін у сфері управління фізичною культурою і спортом. Отже, виокремлено два основні напрями стандартизації управління у сфері ФКіС в ОТГ: 1) стандартизація в її управлінні, 2) стандартизація у формуванні компетентностей надавачів фізкультурно-спортивних послуг.

Для першого напрямку розвитку сфери ФКіС було обґрунтовано й розроблено регіональні стандарти управління сферою ФКіС в умовах сільських територіальних громад. Для другого напрямку було сформульовано компетентності, потрібні для провадження професійної діяльності фахівця сфери ФКіС у сільських територіальних громадах.

Розроблений алгоритм розвитку фізичної культури і спорту з використанням стандарту управління якістю фізкультурно-спортивних послуг забезпечує системний підхід до моніторингу ресурсних витрат, проектного управління й ухвалення рішень. Це дає змогу значно підвищити ефективність управління фізичною культурою і спортом, поліпшити якість послуг й адаптувати до потреб громади, зокрема, завдяки вдосконаленню матеріально-технічної бази та поліпшенню співпраці з адміністрацією, інструкторами й населенням.

Науково обґрунтовано, що застосування розробленої групи стандартів у сфері фізичної культури і спорту доцільне у 63,2 % випадків, може сприяти поліпшенню якості надання фізкультурно-спортивних послуг в умовах сільських територіальних громад (63,2 %). Проте важлива також якість практики їх упровадження (89,5 %). Підтверджено, що ретельна підготовка комплексної роботи безпосередньо перед упровадженням стандартів управління потрібна на 89,5 %. Ця підготовка повинна містити обов'язкову підтримку в реалізації стандартів з боку державних, місцевих і громадських організацій (92,1 %), а також вивчення й поширення позитивного досвіду найкращих практик (переможців конкурсу «Найкраща спортивна громада») на всі територіальні громади України (92,1 % та 73,7 %, відповідно).

Перспектива подальших досліджень визначена потребою вивчення особливостей і подальшого розроблення стандартів управління для різних складників (рівнів, елементів) сфери фізичної культури і спорту в Україні, зокрема для подолання негативних наслідків воєнних дій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких відображено основні наукові результати дисертації

Категорія А

1. Dorofieieva T. An attempt to determine the focus of the strategy of development of physical culture and sport in rural areas of Ukraine by expert evaluation. *Viref Revista De Educación Física*. 2022;11;3:87–103. *Періодичне наукове видання Колумбії, проіндексоване в наукометричній базі даних Web of Science (Q4).*

<https://revistas.udea.edu.co/index.php/viref/article/view/348518>

2. Dorofieieva T. Comparative analysis of sports development and management between rural communities in Ukraine and Europe. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. 2022;10;3:476–83. *Періодичне наукове видання США, проіндексоване в наукометричній базі даних Scopus (Q4).*

DOI: 10.13189/saj.2022.100315

https://www.hrpub.org/journals/article_info.php?aid=12237

3. Dorofieieva T. Public sports management in the United States of America and Ukraine: a trial at analysis. *Viref Revista de Educación Física*. 2024;12;4:83–101. *Періодичне наукове видання Колумбії, проіндексоване в наукометричній базі даних Web of Science (Q4).* *Disponível em:*

<https://revistas.udea.edu.co/index.php/viref/article/view/353208>.

Категорія Б

4. Леонова Ю, Дорофєєва Т. Сучасні проблеми менеджменту у спортивній сфері. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2019;6К:39–43. *Фахове видання України, проіндексоване в наукометричній базі даних, Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). Здобувачеві належить участь у пошуку джерел інформації, формуванні структури дослідження, їхньому опрацюванні й написанні висновків, співавторові – участь в аналізі та інтерпретації отриманих даних.*

DOI:<https://doi.org/10.15391/snsv.2019-6.028>.

<https://doaj.org/article/62c7b1ff8ef14f4d86dc62ea8925ee56>

<https://journals.uran.ua/index.php/1991-0177/article/view/203754>

5. Dorofieieva T, Prikhodko V. Importance of decentralization for the further development of sports in Ukraine. *Slobozhanskyi herald of science and sport*. 2020;8;5:17–33. *Фахове видання України, проіндексоване в наукометричній базі даних, Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). Особистий внесок здобувача полягає у виявленні важливості децентралізації для подальшого розвитку спорту в Україні, аналізі наукової та методичної літератури, обробленні результатів дослідження й формулюванні висновків, співавторові – участь в інтерпретації отриманих даних.*

http://journals.uran.ua/sport_herald/article/view/217700/pdf_273

6. Дорофєєва ТІ. Приклад стандарту «Обласне положення про кращу спортивну громаду». В: Тимошенко ОВ, редактор. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15, *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 36. наук. пр. Київ; 2020;7(127)20, с. 73–9. *Фахове видання України, внесене до*

міжнародної наукометричної бази даних *Index Copernicus*.

DOI : [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.7\(127\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.7(127).13).

7. Приходько ВВ, Дорофєєва ТІ. Обґрунтування наукової розробки теми розвитку спорту в умовах об'єднаних територіальних громад. В: Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр. Житомир; 2020;10(29), с. 197–203. *Фахове видання України. Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні наукової розробки теми розвитку спорту в умовах об'єднаних територіальних громад, нагромадженні й структуризації наукового матеріалу, формулюванні висновків, співавтора – в узагальненні даних та оформленні публікації.*

DOI: [doi.org/10.31652/2071-5285-2020-10\(29\)-197](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2020-10(29)-197).

<http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/32152>

8. Dorofieieva T. Expert assessment of the need to improve the management of physical culture and sports at the local level. *Slobozhanskyi herald of science and sport*. 2021;9;6:33–43. *Фахове видання України, проіндексоване в наукометричній базі даних, Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).*

DOI: 10.15391/sns.v.2021-6.003

http://journals.uran.ua/sport_herald/article/view/252512

9. Дорофєєва ТІ. Проблема розроблення та застосування стандартів розвитку фізичної культури і спорту. In: *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries. Research matters. Collective monograph*. Riga; 2021;1, p. 290–6.

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-18>

<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/103>

10. Dorofieieva TI. Relationship between the quality of physical culture and sports services and the state of the service provider. In: *Theoretical-methodological and scientific aspects of physical education. Collective monograph*. Riga; 2021, p. 57–78.

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-089-6-4>

<http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/142>

11. Дорофєєва ТІ, Приходько ВВ. Перспективи діяльності громадської організації ВФСТ «Колос» з розвитку фізичної культури і спорту в об'єднаних територіальних громадах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2021;1:39–52. *Фахове видання України, яке внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, проведенні дослідження та формулюванні висновків, внесок співавтора – в узагальненні отриманих даних.*

DOI: 10.32540/2071-1476-2021-1-03

<http://infiz.dp.ua/misc-documents/2021-01/2021-01-04.pdf>

12. Дорофєєва ТІ. Застосування стандартів державними і громадськими організаціями в умовах публічного управління розвитком фізичної культури і спорту. В: Тимошенко ОВ, редактор. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Зб. наук. пр. Київ; 2021;2(130) 21, с. 54–9. *Фахове видання України, яке внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus.*

DOI: 10.31392/NPU-nc.series 15.2021.2(130).12

<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34048>

13. Дорофеєва ТІ. Застосування вимог міжнародних стандартів і впорядкованих стандартами практик до управління якістю фізкультурно-спортивних послуг. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 36. наук. пр. Київ; 2021;5(136)2021, с. 47–53. *Фахове видання України, яке внесене до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus.*

DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).11

<https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/417>

14. Дорофеєва ТІ. Регіональний стандарт підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 36. наук. пр. Київ; 2021;6 (137) 21, с. 53–60. *Фахове видання України, яке внесене до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus.*

DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2021.6(137).13

<https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/456>

15. Дорофеєва Т. Ризики та процедури впровадження системи управління якістю фізкультурно-спортивних послуг у громадах. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві. 2021;1(53):12–8. *Фахове видання України, яке внесене до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus.*

DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2021-01-12-18>

<https://sport.vnu.edu.ua/index.php/sport/article/view/2280>

16. Дорофеєва ТІ. Особливості уявлень респондентів різних територіальних громад про мотиви участі школярів в уроках фізичної культури. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 36. наук. пр. Київ; 2021;10 (141)21, с. 48–55. *Фахове видання України, яке внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.*

DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.10\(141\).12](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.10(141).12)

<https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/563>

17. Дорофеєва ТІ. Проблема і зміст професійної освіти інструкторів з фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2021;3:60–6. *Фахове видання України, яке внесене до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus.*

DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.3.60-66>

<http://tmfvs-journal.uni-sport.edu.ua/issue/view/15155>

18. Дорофеєва ТІ. Про особливості проведення оцінювання групи стандартів управління розвитком спорту в територіальних громадах. В: Фізична

культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр. Житомир; 2021;12 (31), с. 103–9. *Фахове видання України.*

DOI: <http://eprints.zu.edu.ua/33554>

[https://doi.org/10.31652/2071-5285-2021-12\(31\)-103-109](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2021-12(31)-103-109)

19. Дорофєєва ТІ. Розвиток фізичної культури і спорту в умовах громад з використанням стандарту управління якістю фізкультурно-спортивних послуг. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ;2022;3(148), с. 40–5. *Фахове видання України, яке внесене до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus.*

[https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3\(148\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3(148).10)

<https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/37107>

20. Дорофєєва ТІ. Особливості спрямованості учнів на заняття фізичною культурою і спортом. Фізичне виховання та спорт. 2022;2:13–9. *Фахове видання України, яке внесене до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus.*

<https://doi.org/10.26661/2663-5925-2022-2-02>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

21. Дорофєєва ТІ. Особливості організаційного становлення осередків сільського спорту в Україні. В: Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи. Зб. тез XX Міжнар. наук.-практ. конф.; 17–18 грудня 2020 р. Харків: ХДАФК; 2020, с. 143–4.

22. Дорофєєва ТІ. Наукове обґрунтування змісту обласного стандарту «Положення про кращу спортивну громаду». В: Технології збереження здоров'я, реабілітація і фізична терапія. Зб. ст. XIII Міжнар. наук. конф.; 26–27 листопада 2020 р. Харків;Торунь; 2020, с. 47–50.

<http://sportscience.org/index.php/vuz/issue/download/113/91>

23. Дорофєєва ТІ. Вимоги до системи контролю якості надання населенню фізкультурно-спортивних послуг. In: Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives. Scientia. Collection of scientific papers with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference; march 12. Vilnius: European Scientific Platform; 2021;3, p. 86–96.

<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/issue/download/12.03.2021/472>

24. Дорофєєва ТІ. Проблема якості антропоцентричних фізкультурно-спортивних послуг населенню України. In: Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation. Scientia. Collection of scientific papers with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference; february 12. Pisa: NGO European Scientific Platform; 2021;1, p. 52–5.

<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/9044>

25. Дорофєєва ТІ, Приходько ВВ. Обґрунтування змісту стандарту розвитку фізичної культури і спорту в об'єднаних територіальних громадах України. In: Débats scientifiques et orientations prospectives du développement

scientifique. ΛΟΓΟΣ. Collection de papiers scientifique avec de la I conference scientifiques et pratique international; février 5. Vinnitsya; Paris. 2021;6, p. С. 88–93. Здобувачеві належить участь у пошуку джерел інформації, формування структури дослідження, їхньому опрацюванні та написанні висновків, співавторці – участь в аналізі та інтерпретації отриманих даних

<https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v6.27>

26. Дорофєєва ТІ. Проблема залучення молоді громад до занять спортом з урахуванням наявних переваг особи. В: Ярмолюк ОВ, редактор. Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та кращі практики. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф.; 12–13 травня 2021 р. Київ: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка; 2021, с. 47–52

DOI: 10.28925/2664-2069.2021.1

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41712/1/H_hydum_Y_Tsykoza_FZFVS.pdf

27. Дорофєєва ТІ. Стандартизація системи управління фізичною культурою і спортом в умовах територіальних громад. В: Наука, освіта, технології та суспільство: проблеми та перспективи. Тези доп. міжнар. наук.-практ. конф.; 6 жовтня 2021 р. Полтава; 2021;1, с. 37–8.

http://www.economics.in.ua/2021/10/1_19.html

28. Дорофєєва ТІ. Оцінка перспектив використання міжнародних стандартів ISO серії 9000 до вдосконалення управління фізичною культурою і спортом на місцевому рівні. В: Традиції та новації у підготовці фахівців з фізичної культури та фізичної реабілітації. Тези доп. міжнар. наук.-практ. конф.; 12 листопада 2021 р. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського; 2021, с. 35–9.

29. Дорофєєва ТІ. Проблема використання стандартів до покращення якості управління розвитком фізичної культури і спорту в умовах територіальних громад. В: Наумик ВВ, редактор. Спорт та фізичне виховання у закладах вищої освіти. Сучасність та майбутнє. Тези доп. Всеукр. інтернет-конф.; 12–14 жовтня 2021 р. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка»; 2021, с. 29–33.

https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2021/conf/3.1/Zbirnyk_tez_StaFVuZVO-2021.pdf

30. Дорофєєва ТІ. Освітньо-професійна програма підготовки інструкторів-методистів з фізкультурно-оздоровчої роботи територіальних громад. Технології збереження здоров'я, реабілітація і фізична терапія. В: 36. ст. XIV Міжнар. наук. конф., присвяч. пам'яті професора В'ячеслава Зайцева; 2 грудня 2021 р. Харків; 2021, с. 46–50.

https://www.researchgate.net/publication/369547693_Tehnologii_zberezenna_zdorov'a_reabilitacia_i_fizicna_terapia

31. Дорофєєва ТІ. Особливості уявлень мотивів відвідування уроків фізичної культури школярами різних громад. В: Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи. Тези доп. XXII Міжнар. наук.-практ. конф.; 6–7 грудня 2022 р. Харків: ХДАФК; 2022, с. 21–3.

https://reposit.unisport.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/4062/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84_%20%D0%A5%D0%94%D0%90%D0%A4%D0%

[%9A_%202022%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=](#)

32. Дорофеєва ТІ. Регіональний стандарт як тригер до створення і вдосконалення в громадах системи управління якістю фізкультурно-спортивних послуг. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. Львів: ЛДУФК імені Івана Боберського; 2023;27;4, с. 136–7.

<https://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/msnu/article/view/1559/1519>

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

33. Дорофеєва ТІ, винахідник; власник. Регіональний стандарт системи управління якістю фізкультурно-спортивних послуг територіальної громади». Свідоцтво України про реєстрацію авторського права на твір № 109755. 2021 Листоп. 23.

34. Дорофеєва ТІ, винахідник; власник. Управління функціонуванням та розвитком фізичної культури і спорту в умовах регіональної структури територіальних громад. Обласний щорічний конкурс «Краща спортивна громада». Свідоцтво України про реєстрацію авторського права на твір № 109775. 2021 Листоп. 24.

35. Дорофеєва ТІ. Стандарти управління в розвитку фізичної культури і спорту: посібник. Харків: ХДАФК; 2021. 100 с.

36. Дорофеєва ТІ, Ашанін ВС. Проблема управління фізичною культурою і спортом в умовах сільських територіальних громад: посібник. Харків: ХДАФК; 2021. 183 с. Дисертантом обґрунтуванні проблеми управління фізичною культурою і спортом в умовах сільських територіальних громад, накопиченні і структуризації наукового матеріалу та сформульовано висновки.

37. Дорофеєва ТІ, Приходько ВВ. Значення децентралізації для подальшого розвитку спорту в умовах України. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2020;5(79):12–9. Фахове видання України. Здобувачеві належить участь у пошуку джерел інформації, їхньому опрацюванні та написанні висновків, співавтору – участь в аналізі та інтерпретації отриманих даних.

<https://doi.org/10.15391/sns.v.2020-5.002>

38. Dorofieieva T. Implementation of an innovative management system for talent recruitment within the domain of physical culture and sports services in Ukraine. Financial and credit activity problems of theory and practice. 2022;6;41:458–68. Фахове видання України, проіндексоване в наукометричній базі даних Web of Science, (Q3).

DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v6i41.251474>

<https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3629>

39. Dorofieieva T. Problem of service quality as a criterion for the activity of physical culture and sports organizations. Грааль науки. 2021;1:460–4. Фахове видання України.

DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.02.2021.098>

<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/9181/8929>

АНОТАЦІЯ

Дорофєєва Т.І. Теоретико-методологічні засади стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів, 2025.

У дисертаційній роботі обґрунтовано актуальність обраної теми, проаналізовано й узагальнено дані українських і закордонних авторів про управління сферою фізичної культури і спорту на місцевому рівні й у громадах, обґрунтовано як актуальну потребу сучасні підходи до надання якісних фізкультурно-спортивних послуг в умовах сільських територіальних громад завдяки адаптації міжнародних стандартів до особливостей сфери фізичної культури і спорту. Подано розв'язання проблеми невідповідності наявного стану управління фізичною культурою і спортом в умовах громад і нових вимог до суспільного життя й реалій сільських територіальних громад. Уперше з'ясовано обмеження, потенційні перешкоди швидкому зростанню чи розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, встановлено чинники для розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.

Способом розв'язання проблеми визначено наукове обґрунтування теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в сільських громадах. На їх підставі обґрунтовано концепцію стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в сільських громадах.

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади й концепцію стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад, розроблено групу регіональних стандартів, зокрема «Обласний щорічний конкурс "Найкраща спортивна громада"», «Система управління якістю фізкультурно-спортивних послуг в умовах сільських територіальних громад» і «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад», обґрунтовано освітні компоненти, фахові компетентності й програмні результати навчання для освітньо-професійної програми «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад». Розроблено групи регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських громад. Проведено наукове обґрунтування алгоритму розвитку фізичної культури й спорту в сільських громадах.

Експериментально доведено ефективність застосування визначених теоретико-методологічних засад у сфері ФКіС. Експерти підтвердили, що зміст і структура розроблених регіональних стандартів вдалі (52,6%; 63,2%; 50,0%). Більше ніж половина (63,2%) експертів підтримала твердження, що «Стандарт підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, територіальних громад» важливий для розвитку ФКіС в сільських ТГ. Кожен

другий експерт (47,4%) згоден, що застосування регіонального стандарту «Обласний щорічний конкурс "Найкраща спортивна громада"» приверне увагу керівників громад до потреби розвитку ФКіС. Ще 47,4% експертів підтримують твердження, що застосування стандарту «Система управління якістю фізкультурно-спортивних послуг територіальної громади» може поліпшити спортивну базу й фінансування ФКіС.

Ключові слова: територіальні громади, розвиток фізичної культури і спорту, стандарти управління якістю фізкультурно-спортивних послуг.

ANNOTATION

Dorofieieva T.I. Theoretical and methodological principles of standardization of management of the sphere of physical culture and sports in the conditions of rural territorial communities. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Sciences in Physical Education and Sports in the specialty 24.00.02 – Physical Culture, Physical Education of Different Population Groups. – Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture, Lviv, 2025.

The dissertation substantiates the relevance of the chosen topic, analyzes and summarizes data from Ukrainian and foreign authors on the management of the sphere of physical culture and sports at the local level and in communities, substantiates as an urgent need modern approaches to the provision of high-quality physical culture and sports services in rural territorial communities through the adaptation of international standards to the specifics of the sphere of physical culture and sports. A solution to the problem of the inconsistency of the current state of physical culture and sports management in communities and new requirements for public life and the realities of rural territorial communities is presented. For the first time, limitations, potential obstacles to the rapid growth or development of the sphere of physical culture and sports in rural territorial communities are clarified, and factors for the development of the sphere of physical culture and sports in rural territorial communities are established.

The method of solving the problem is determined by the scientific substantiation of the theoretical and methodological principles of standardization of management of the sphere of physical culture and sports in rural communities. On their basis, the concept of standardization of management of the sphere of physical culture and sports in rural communities is substantiated.

The dissertation work substantiates the theoretical and methodological principles and concept of standardization of management of the sphere of physical culture and sports in rural communities, develops a group of regional standards, in particular, "Regional annual competition "The best sports community ", "Quality management system for physical culture and sports services in rural communities" and "Advanced training of physical culture instructors of village and settlement councils, united territorial communities", substantiates educational components, professional competencies and program learning outcomes for the educational and professional program "Organization of physical culture and sports work of territorial communities". Develops groups of regional standards for management of the sphere of physical

culture and sports in rural communities. Conducts scientific substantiation of the algorithm for the development of physical culture and sports in rural communities.

The effectiveness of the application of certain theoretical and methodological principles in the field of physical culture and sports has been experimentally proven. Experts confirmed that the content and structure of the developed regional standards are successful (52.6%; 63.2%; 50.0%). More than half (63.2%) of the experts supported the statement that the “Standard for improving the qualifications of physical culture instructors of village and settlement councils, territorial communities” is important for the development of physical culture and sports in rural communities. Every second expert (47.4%) agrees that the application of the regional standard “Regional annual competition “The best sports community”” will draw the attention of community leaders to the need to develop physical culture and sports. Another 47.4% of experts support the statement that the application of the standard “Quality management system for physical culture and sports services of a territorial community” can improve the sports base and financing of physical culture and sports.

Keywords : territorial communities, development of physical culture and sports, standards for quality management of physical culture and sports services.